

Jalostuksen tavoiteohjelma 2025–2029

Uusi

Pyreneittenkoira

Hyväksytty rotuyhdistyksen yleiskokouksessa 27.10.2024
Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 16.11.2024
SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 17.12.2024

Tuulikki Tammiala-Salonen / jalostustoimikunta

kuva: T. Tammiala-Salonen

Sisällys

1. YHTEENVETO	3
2. RODUN TAUSTA	4
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	5
4. RODUN NYKYTILANNE.....	6
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja.....	6
4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos	7
4.1.2 Jalostuspohja.....	8
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	10
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta	11
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....	12
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	12
4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin	12
4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai	12
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa.....	12
4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet	13
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen	14
4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	15
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat.....	15
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat.....	18
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	23
4.3.4 Lisääntyminen	24
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	25
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	25
4.4. Ulkomuoto	25
4.4.1 Rotumääritelmä	25
4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset	28
4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	29
4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista	29
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA.....	30
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso.....	30

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen.....	31
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	32
6.1 Jalostuksen tavoitteet	32
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	33
6.3 Rotuyhdistyksen toimenpiteet.....	33
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin	33
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	34
7. LÄHTEET	34
8. LIITTEET	34

1. YHTEENVETO

Rodun käyttötarkoitus

Pyreneittenkoiran alkuperäinen käyttötarkoitus on toimia karjalaumojen suojelijana. Nykyään se on tämän lisäksi myös vahti- ja perhekoira.

Keskeisimmät jalostustavoitteet sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi

Luonne ja käyttäytyminen	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
-Tiedon lisääminen tämänhetkisen koirapopulaation luonteista	Käyttäytymisen jalostustarkastusten järjestäminen
- Hyvän luonteen säilyttäminen	Jalostussuositusten täydentäminen luonteen osalta

Terveys	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
-Tämänhetkisen lonkka- ja kyynärtilanteen säilyttäminen	PEVISA: lonkka- ja kyynärkuvauspakko +
- Tiedon lisääminen silmien, selkien, olkanivelten ja geeniperimän osalta	Jalostussuosituksissa raja-arvot C ja 0/0

Lisääntyminen	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
-Tiedon päivittäminen ja lisääminen liittyen lisääntymiseen	Lisääntymis-kyselyn päivittäminen
- Normaalin lisääntymiskyvyn säilyttäminen	Jalostussuositusten täydentäminen lisääntymisen osalta

Rakenteen ja anatomian terveys	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
-Terveen ja toimivan, työkoiralle välttämättömän, rakenteen säilyttäminen	Koulutus terveen rakenteen tunnistamiseksi
	Jalostussuositus: näyttelystä vähintään EH
	Jalostustarkastusten järjestäminen

Käyttöominaisuudet

Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
-Laumanvartijaominaisuuksien säilyttäminen -Työkäytön lisääminen	Työkoirien huomioiminen jalostussuosituksissa Rodusta tiedottaminen tilallisille Tiedon lisääminen työkäytöstä

Jalostuspohja	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
-Geenipoolin laajentaminen	Tiedon tarjoaminen aiheesta Jalostussuositukset: jälkeläisrajoitus max 10 % 2v ja max 5 % 4 viime vuoden rekisteröintimäärästä DNA-tutkimuksista tiedottaminen

Pentueiden rekisteröintiin vaikuttavat ehdot

Pentueen vanhemmilla tulee olla astutushetkellä voimassa olevat lonkkakuvauslausunto ja kyynärkuvauslausunto.

2. RODUN TAUSTA

Alkuperä ja käyttötarkoitus

Alun perin pyreneittenkoirien arvellaan periytyvän suurista, Asian vuoristoissa tuhansia vuosia sitten vaeltaneista koirista. Sen mukaan mitä Ranskassa on kirjoitettu, nämä suuret koirat seurasivat vaeltavia heimoja ja heidän laumojaan Aasiasta länteen. Heimojen vaeltaessa länteen ja asettuessa Euroopan eri vuoristoalueille, kehittyi jokaiseen niistä oma vahtitirtonsa; muremme Italiaan, sarplaninac Jugoslaviaan, kuvasz/cuvac Unkariin/Slovakiaan, owzarek podhalanski Puolaan ja pyreneittenkoira Pyreneille. Pyreneitten vuorilta pyreneittenkoira löysi ihanteelliset olosuhteet kehitymiselleen. Sen tehtävänä oli suojella laumoja petoeläimiltä ja rosvoilta, sillä sudet ja karhut, eivätkä myöskään kaksijalkaiset ”ihmispedit” olleet tuntemattomia.

Rodun kehitys nykyiseen muotoonsa

Kirjoituksissa rotu on ollut tunnettu jo keskiajalla. Se on mainittu Gaston Phoebusin kirjoituksissa 1300-luvulla. Vuonna 1407 historioitsija Labedanis Boudette mainitsee, että Lourdesissa sijaitseva de Foixin linna oli pyreneittenkoirien vartioima. 1700-luvun alusta Argelès-Gazost:sta kotoisin olevan M. Byassonin kirjoitti, että vuonna 1675 ranskalainen prinssi Dauphin, Ludvig XIV:n poika, rakastui pyreneittenkoiraan kahdeksanvuotiaana vieraillessaan Barégesissä. Kun oli aika lähteä hän halusi ystävänsä ”Patoun” tulevan kanssaan Louvreen. Kaksi vuotta myöhemmin markiisi de Louvois vieraili Barégesissä ja halusi myös pyreneittenkoiran. Betpoueystä hän otti kotiinsa huomattavan kauniin pyreneittenkoiran, joka oli koko hovin ihailema.

1700-luvun aikana pyreneittenkoirasta tuli suosituin rotu Ranskan aateliston omistamilla suurilla maatiloilla. Siellä niitä käytettiin sekä seura- että vartiokoirina. Pyreneittenkoirien suosio, koska ne olivat niin ylhäisiä ja majesteettillisia, oli kasvussa. 1808 raportointiin todellisista pyreneittenkoiramarkkinoista, joilla myytiin sekä aikuisia että pentuja: ”Joka sunnuntai lammaspaimenet tulevat Causeretshin markkinatorille. He tietävät varmasti, etteivät palaa kotiin tyhjin taskuin, niin kauan kun koirat, joita he tuovat kaupattaviksi, ovat puhdasrotuisia” 1800-luvulla rotu ei ollut vielä kovinkaan yhdenmukainen, ainakaan L’Acclimation – lehdessä 20.2.1874 julkaistun artikkelin mukaan:

Pyreneitten vuoristossa on monen tyyppisiä isoja koiria, joita kutsutaan nimellä Chien de Montagne (vuoriston koirat) ja joukossa on kaksi täysin erilaista rotua. Yhtä voisimme kutsua nimellä ”Chien des Pyrenees Occidentales” (koira Pyreneitten vuoriston länsipuolelta). Tällaisia koiria nähdään erityisesti Bagneres-de-Bigorren ympäristössä, ja näillä koirilla on raskas kuono, roikkuvat huulet ja pyöreät korvat. Turkki on vähän kihara, väriltään valkoinen ja musta. Tämä voisi olla Terre-Neuve (newfoundlandinkoira) rodun esi-isä. Tämä rotu on levinnyt laajasti ympäri Ranskaa.

Toinen tyyppi on ”Chien des Pyrenees Orientales” (koira Pyreneitten vuoriston itäpuolelta). Tämä koira on kookas ja elegantimpi. Kuono on kevyempi ja hienostuneempi, riippuvat korvat kärjistään

terävämmät. Turkki on pehmeä ja runsas, väriltään valkoinen, vaaleanharmain tai tummin merkein. Merkit ovat tavallisimmin korvissa ja päässä, koira voi myös olla täysin valkoinen. Tämä tyyppi, mahdollisesti kaikkein kaunein kaikista Ranskan vahtikoiraroduista, on myös merkittävä voimiltaan ja vartiointivietiltään. Lourdesin linnassa on maalauksia 1800-luvulta, joissa pyreneittenkoirat ovat ruskeapäisiä, joskus lähes kokonaan ruskeita, sekä koiria, joilla on harmaanruskeat merkit.

Ensimmäinen yksityiskohtainen kuvaus pyreneittenkoirasta on kreivi de Bylandtin kirjassa 1897. Ensimmäiset rotuyhdistykset aloittivat toimintansa noin 1907, jolloin Pastoure Club Lourdesissa Pyreneitten vuoristossa järjestäytyi edistämään rotua. Samoihin aikoihin julkaistiin ensimmäinen rotumääritelmä.

Vuonna 1923 Réunion des Amateurs de Chien Pyrénées laati virallisen rotumääritelmän Ranskan kennelklubille Bernard Sénac-Lagrangen aloitteesta. Nykyinen rotumääritelmä on edelleen hyvin samanlainen kuin vuonna 1923 laadittu, joskin siihen on lisätty joitakin tarkennuksia.

1800-luvulla ensimmäiset pyreneittenkoirat vietiin maasta. Kiitos Ranskassa vierailleille turisteille ja muille ulkomaalaisille, jotka rakastuivat tähän ihmeelliseen rotuun. 1824 ensimmäiset pyreneittenkoirat vietiin Amerikkaan. American Kennel Club virallisti pyreneittenkoirarodun helmikuussa 1933 ja työ rodun saamiseksi näyttelyiden piiriin alkoi huhtikuussa 1933. Vuonna 1850 Englannin kuningatar Victoria omisti pyreneittenkoiran. Ensimmäiset pyreneittenkoirat rekisteröitiin The Kennel Clubiin 1885-1886. Lady Sybil Grant toi Englantiin ensimmäiset jalostusyksilöt vuonna 1909.

Ranskasta rotu levisi 1900-luvulla muualle Eurooppaan. Norjaan ensimmäiset pyreneittenkoirat saapuivat 1940-luvun loppupuolella. Ruotsiin ja Tanskaan rotu saapui 1950-luvulla. Pyreneittenkoiria on nykyisin lähes jokaisessa maailmankolkassa Alaskasta Afrikan mantereelle.

Sukulaisrodut, joiden kanssa yhteinen kehityshistoria

Pyreneittenkoiran sukulaisrotuja ovat maremmanno-abbruzzese, pyreneittenmastiffi, sarplaninac, kuvasz, slovakiancuvac sekä owczarek podhalanski.

Ensimmäiset koirat Suomessa, koiramäärän kehitys

Suomeen ensimmäinen pyreneittenkoiran tuli vuonna 1963, kun Englannista saapui uros Bobby de Fontenay. Koiran omisti Soili Euramaa Sannäsin kartanosta Porvoon läheltä.

Jälkeläisiä Bobbylla ei ollut.

Rodun kasvatustoiminta alkoi Suomessa vuonna 1969, kun vuonna 1966 Englannista tuodut kaksi narttua, Edwina de Rosavenda du Fontenay, omistaja Seija Kärkkäinen, Tuulian kennel, ja Ethel de Fontenay, omistaja Aarne Ahokas, du Mont-de-Neige – kennel, astutettiin uroksella, joka oli Englannista Ruotsiin tuotettu Christo de Fontenay.

Rodun suosio pysyi vakaana 1970 - ja 1980-luvulla, pienin rekisteröintimäärä oli vuonna 1971 kolme kappaletta, suurimmat 1988 53 ja 1989 42 kpl. Vuosittaiset rekisteröinnit muina vuosina olivat 20-36 kappaletta.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Nykyinen rotuyhdistys/järjestö ja aiemmat rotujärjestöt

Vuonna 1979 perustettiin rodun yhdistys Pyreneittenkoira-alajaosto, joka toimi silloisen rotujärjestönsä Suomen Seura- ja Kääpiökoirayhdistyksen alaisena. Vuoden 1986 jälkeen rotujärjestönä on ollut Suomen Seurakoirayhdistys ry.

Pyreneittenkoira-alajaoston perustajana oli Elina Haapaniemi.

Yhdistyksen syyskokous 19.12.1992 hyväksyi pyreneittenkoirien ja pyreneittenpaimenkoirien toiminnan yhdistämisen. Tätä ennen pyreneittenpaimenkoirilla oli oma alajaosto, Pyreneittenpaimenkoirakerho. Uuden perustettavan yhdistyksen nimeksi tuli Suomen Pyreneläiset ry. Yhdistys merkittiin yhdistysrekisteriin 29.6.1994. Yhdistyksen kotipaikka on Helsinki.

Suomen Pyreneläiset ry on hyväksytty SKL-FKK:n jäsenyhdistykseksi 16.8.1994 ja Helsingin

Seudun Kennelpiirin jäsenyhdistykseksi 18.1.1995.

Rotua harrastavan yhdistyksen (nykyisin Rotuyhdistys) oikeudet on myönnetty elokuussa 1994.

Yhdistys on jäsenenä Kennelliitossa, Suomen Seurakoirayhdistyksessä, Helsingin Seudun Kennelpiirissä, Suomen Palveluskoiraliitossa ja Suomen Agilityliitossa.

Rotuyhdistyksen tai järjestön jäsenmäärä ja sen kehitys

Yhdistyksen jäsenmäärä oli 31.12.2023 237. Jäsenmäärän suuntaus oli pitkään laskeva; nyt jäsenmäärä on taas hieman noussut.

vuosi	2023	2019	2016	2011
jäsenmäärä	237	217	226	291

Yhdistyksen puheenjohtajat:

Perustamisvuodesta alkaen, vuoteen 1993 puheenjohtajana toimi Elina Haapaniemi, joka nimettiin kunniapuheenjohtajaksi yhdistyksen täyttäessä 20 vuotta.

Aarno Martens 1993–1999, Tapani Koivusalo 1999–2003

Kirsi Nieminen 2003, varapuheenjohtaja Jukka-Pekka Kinnunen hoiti tehtävää 9/2003 - 3/2004

Jukka-Pekka Kinnunen 2004–2005, Irma Wiita 2005–2007

Tuulikki Tammiala-Salonen 2007–2007, Satu Hattunen 2007–2009, Jouni Kautto 2010–2011

Satu Hattunen 2012–2018, varapuheenjohtaja Virpi Hirvelä tehtävää osan vuodesta 2018

Virpi Hirvelä 2019, varapuheenjohtaja Minna Lavikainen hoiti tehtävää 9-12/2019

Tuulikki Tammiala-Salonen 2020-2021, Tapani Koivusalo 2022-2023

Virpi Keihäskoski 2024-

Jalostusorganisaation rakenne ja jalostustoimikunnan tehtävät

Suomen Pyreneläiset ry:n jalostustoiminnassa on kolme rotua: pitkäkarvainen pyreneittenpaimenkoira, lyhytkarvainen pyreneittenpaimenkoira ja pyreneittenkoira.

Suomen Pyreneläiset ry:n jalostustoimikuntaan kuuluu puheenjohtaja ja vähintään kuusi jäsentä, joiden tulisi edustaa monipuolisesti yhdistyksen edustamien rotujen ja rotumääritelmien sekä jalostuksen tuntemusta. Yhdistyksen hallitus nimittää puheenjohtajan ja vahvistaa jäsenten valinnat jalostustoimikunnan puheenjohtajan esityksestä.

Jalostustoimikunnan puheenjohtajan sekä jäsenten toimikausi on kolme vuotta kerrallaan, toimihenkilöt voidaan valita uudelleen.

Jalostustoimikunnan tehtävänä on vaalia edustamiensa rotujen tilaa ja kehitystä maassamme.

Jalostustoimikunta kerää, välittää, tallentaa ja arkistoi rotujaan koskevaa tietoa. Lisäksi

jalostustoimikunta huolehtii edustamiensa rotujen kasvatukseen ja jalostukseen liittyvästä

neuvonnasta ja opastamisesta sekä päivittää Jalostuksen tavoiteohjelman (JTO) ja jalostussuosituksia tarvittaessa.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta ja mahdollistaa perinnöllisen vaihtelun. Rodun geenipohjan kapeneminen voi altistaa rodun esimerkiksi tulehdussairauksille, autoimmuunitaudeille ja allergioille.

Rotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain murto-osa jalostuskoirista ja linjoista on käytössä, tai joko pentuekoko tai jälkeläismäärät ovat yksilömäärään liian suuria. Isoilla jälkeläismäärillä rotuun

ilmestyy yksittäisten geeniversioiden toiston kautta helposti rodulle uusia tyyppivikoja tai -sairauksia. Pahimmillaan on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä geeniversiota ole. Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään vähintään 27 % koirista.

Monimuotoisuutta turvaava rajoitus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pyreneittenkoiran pienilukuisuuden vuoksi 5 % suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröinteihin.

Vuosina 2020-2023 rekisteröitiin 241 pyreneittenkoiraa, joten yksi koira saisi ideaalitalanteessa olla vanhempana korkeintaan 12 jälkeläiselle. Toisen polven jälkeläisiä saisi rodussa ideaalitalanteessa olla korkeintaan 10 %, mikä on 24 jälkeläistä suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin.

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

Taulukko 1. Vuositilasto – rekisteröinnit

Vuositilasto - rekisteröinnit										
	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Pennut (kotimaiset)	48	40	81	61	36	74	50	78	27	46
Tuonnit	3	1		7	1	4	3	3	4	8
Rekisteröinnit yht.	51	41	81	68	37	78	53	81	31	54
Pentueet	9	6	11	9	6	9	6	10	6	8
Pentuekoko	5,3	6,7	7,4	6,8	6,0	8,2	8,3	7,8	4,5	5,8
Kasvattajat	7	4	7	7	3	6	5	5	6	5
jalostukseen käytetyt eri urokset										
- kaikki	8	6	9	8	5	7	6	8	5	7
- kotimaiset	6	5	6	6	3	5	3	5	2	6
- tuonnit	2	1	3	2	1	2	2	3	3	1
- ulkomaiset	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 1 kk	3 v 2 kk	3 v 10 kk	4 v 9 kk	5 v 2 kk	4 v 11 kk	5 v	4 v 1 kk	2 v 8 kk	3 v 5 kk
jalostukseen käytetyt eri nartut										
- kaikki	9	6	11	9	6	9	6	10	6	8
- kotimaiset	7	6	9	8	4	7	5	3	4	3
- tuonnit	2		2	1	2	2	1	7	2	5
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 10 kk	3 v	3 v 11 kk	3 v 6 kk	4 v 8 kk	3 v 7 kk	3 v 5 kk	4 v 5 kk	3 v 4 kk	3 v 5 kk
Isoisät	15	10	14	14	9	11	9	15	10	11
Isoäidit	14	10	16	16	10	15	10	15	11	13
Sukusiitosprosentti	1,40%	7,36%	3,05%	2,47%	1,36%	0,99%	2,05%	0,73%	2,28%	0,60%

Rekisteröintimäärät Suomessa

2023-2019	2018-2014	2013-2009	2008-2004	2003-1999
278 eli 56/vuosi	297 eli 59/vuosi	241 eli 48/vuosi	471 eli 94/vuosi	314 eli 63/vuosi

Vuosina 2003, 2005, 2006 ja 2008 rekisteröitiin yli 100 pyreneittenkoiraa. Sen jälkeen rekisteröintimäärät ovat jääneet alle 100 rekisteröityyn koiraan/vuosi vaihdellen 31 (vuonna 2015) ja 81 (vuosina 2016 ja 2021) välillä.

Tuontikoirien vuosittainen lukumäärä

Viimeisellä viisivuotiskaudella 2019-2023 tuontien osuus rekisteröinneistä oli 4,3% (12 kpl), kun se 2014-2018 oli 7,4% (22 rekisteröityä tuontia/ kokonaisrekisteröintimäärä 297). Kaikkia tuontikoiria ei rekisteröidä Suomeen.

Rodun jalostusurosten ja -narttujen ikä

2019-2023 urosten keskimääräinen käyttöikä oli 4 vuotta 2 kuukautta ja narttujen keskimääräinen käyttöikä oli 4 vuotta. Aiempaan verrattuna urosten keskimääräinen käyttöikä oli laskenut 2 kuukautta ja narttujen noussut 2 kuukautta. Jalostuskäytön iässä ei siis ollut merkittävää muutosta.

Tietoa sukusiitoksesta

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys sukusiitostaantumaan kuten hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa. Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu saman taustatiedon perusteella. Jalostuksessa suositellaan viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %. (Lähde: Kennelliiton [jalostusta ja populaatiogenetiikkaa käsittelevät artikkelit](#), Katariina Mäki)

Rodun vuosittainen sukusiitosaste

2019-2023 keskiarvo pentueiden sukusiitosprosentille oli 3,13 %, mikä tarkoittaa merkittävää nousua 2015-2019 keskiarvosta 1,48 %.

4.1.2 Jalostuspohja

Taulukko 2. Jalostuspohja per sukupolvi (4 vuotta)

Vuositilasto - jalostuspohja										
	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Per sukupolvi (4 vuotta)										
- pentueet	35	32	35	30	31	31	30	32	30	30
- jalostukseen käytetyt eri urokset	28	27	26	25	23	21	21	21	23	23
- jalostukseen käytetyt eri nartut	28	26	28	25	28	29	26	25	24	25
- isät/emät	1,00	1,04	0,93	1,00	0,82	0,72	0,81	0,84	0,96	0,92
- tehollinen populaatio	37 (53%)	35 (55%)	36 (51%)	33 (55%)	35 (56%)	34 (55%)	32 (53%)	31 (48%)	32 (53%)	32 (53%)
- uroksista käytetty jalostukseen	9%	12%	17%	19%	14%	12%	12%	10%	20%	19%

- nartuista käytetty jalostukseen	6%	10%	15%	19%	19%	21%	18%	22%	25%	26%
---	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen osuus syntyneistä

Viiden vuoden aikana 12,6 % (edellinen 7.8%) rodun uroksista on käytetty jalostukseen ja nartuista 13,6 % (edellinen 15.2%).

Isät/emät -luku

Viiden vuoden keskiarvo oli 0,96 (1,00-1,04-0,93-1,00-0,82), missä selvä nousu edelliseen lukuun 0,83.

Tietoa tehollisesta populaatiokoosta

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Perinnöllistä monimuotoisuutta voidaan tutkia myös DNA-näyttein.

Rodun tehollinen populaatiokoko

Rodun tehollinen populaatiokoko on vaihdellut vuosina 2019-2023 välillä 33-37 (edellinen 31-35) ollen keskimäärin 54% (edellinen 53%) maksimista.

Taulukko 3. Viimeisen 10 vuoden aikana (2014-2023) jalostukseen runsaimmin käytetyt 20 urosta

Tilastointiaikana						Toisessa polvessa	
#	Uros, syntymävuosi	Pentueita	Pentuja	% osuus	kumulat %	Pentueita	Pentuja
1	ECHO DE CHIEN AVANGARD KING, s.2010	5	32	5,91	6	2	15
2	ITOU DE BIGERIONNES, s.2013	5	30	5,55	11	9	69
3	ASLAN L'ANTRE DU PATOU, s.2016	4	27	4,99	16	3	23
4	CHENESPACE YLANG YLANG, s.2014	3	26	4,81	21	3	25
5	CHENESPACE PATRON, s.2010	3	22	4,07	25	7	45
6	VARJOMÄEN RIEMU, s.2012	2	18	3,33	29	3	18
7	RIVES D'EAUX ALBUS TIWAZ OSTARA, s.2014	2	18	3,33	32	2	18
8	CHENESPACE RAISON D'ETRE, s.2011	3	18	3,33	35	1	5
9	MOUNTAIN'S PEARL EDITOR'S CHOICE, s.2018	2	18	3,33	39	1	6
10	RIEPU DU GRAND TENDRE, s.2018	2	18	3,33	42	1	5
11	PIARROUYE DU MAS DE BEAUVOISIN, s.2016	2	16	2,96	45	4	34
12	SANS CÉDER CAMEMBERT, s.2010	2	15	2,77	48	3	20
13	CHENESPACE TAUTAVEL, s.2012	2	15	2,77	50	3	26
14	CHENESPACE MYSTERY MAN, s.2019	1	13	2,40	53	0	0
15	KALLISTO DU GRAND TENDRE, s.2011	1	13	2,40	55	1	7
16	CHENESPACE TARBÉSAN, s.2012	2	13	2,40	58	10	54
17	FAGO DE ALBA DE LOS DANZANTES, s.2006	2	12	2,22	60	14	75
18	MOUNTAIN'S PEARL SG THE ORIGINAL HIGH, s.2015	1	12	2,22	62	3	27
19	CHENESPACE TROUFION DE THUIR, s.2012	1	11	2,03	64	1	3
20	SOULMAN'S TRITON, s.2012	1	11	2,03	66	1	4

10 vuoden aikana käytetyin uros on ollut tuontiurossa Echo de Chien Avangard King viidellä pentueella (32 pentua; 5,91%) .

Taulukko 4. Viimeisen 10 vuoden aikana (2014-2023) jalostukseen runsaimmin käytetyt 20 narttua

Tilastointiaikana						Toisessa polvessa	
#	Narttu, syntymävuosi	Pentueita	Pentuja	% osuus	kumulat %	Pentueita	Pentuja
1	ECHO DE CHIEN BEWITCHED	3	34	6,28	6	3	27
2	CHENESPACE FAST AND FURIOUS	2	21	3,88	10	0	0
3	JAAL DU HOGAN DES VENTS	2	18	3,33	13	1	6
4	CHENESPACE BAD ATTITUDE	3	18	3,33	17	4	32
5	RIVES D'EAUX DACRE FREYER	2	18	3,33	20	0	0
6	CHENESPACE CAT OUT OF THE BAG	2	16	2,96	23	7	48
7	GLACE ANGE ATHENE	2	15	2,77	26	3	22
8	CHENESPACE CHAMPAGNE PLEASE	3	14	2,59	28	2	14
9	LOYAL LOVE I'M PRINCESS	2	14	2,59	31	0	0
10	GLACE ANGE BEATRICE DE ROTHSCHILD	2	14	2,59	34	0	0
11	FLEURETTE COQUINA PATOU DE L' HOURQUETTE	2	13	2,40	36	6	33
12	NOBLESSE DE JOLI JAUNTER	2	13	2,40	38	4	38
13	ANGEL'S JOY FURY MAGNUM	1	13	2,40	41	1	7
14	OPAL DE JOLI JAUNTER	2	12	2,22	43	1	6
15	ECHO DE CHIEN AMELIE QUEEN	2	12	2,22	45	2	16
16	CHENESPACE HAPPINESS LOVES COMPANY	2	11	2,03	47	0	0
17	CHENESPACE HERE THERE AND EVERY WHERE	1	11	2,03	49	1	3
18	DOMACO'S JUSTIINA	1	11	2,03	51	1	4
19	CHENESPACE ZAZOU	1	10	1,85	53	2	21
20	DARA RANC SINORITA	1	10	1,85	55	3	18

Kymmenen vuoden aikana eniten jalostukseen käytetty on ollut tuontinarttu Echo de'Chien Bewitched, jolla 3 pentueessa yhteensä 34 jälkeläistä, 6.28% rodun pennuista tilastointiaikana.

Jalostuskoirien käyttömäärät

10 vuoden (2014-2023) ajalta 5 käytetyimmän uroksen osuus on 25,33% (20 pentuetta, 137 pentua) ja 5 viiden käytetyimmän nartun 20,15% (12pentuetta/109pentua) rekisteröinneistä. 13 eri urosta on tuottanut 50% aikajakson pennuista.

Jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus

Uroksista Fago on Raison d'Etren, Tautavelin, Troufionin ja Tarbesanin isä sekä Ylangin isoisä. Avangard King ja Patron ovat puoliveljiä. Patron on Piarrouyen isoisä, ja Fago sen isoisä. Itou on SG Original High'n isä, ja Original High on Editor's Choicen isä.

Nartuista Noblesse on Fury Magnumin emä. Cat of the Bag ja Champagne Please ovat sisaruksia ja Zazou on niiden puolisisar; kaikkien kolmen isä on Tarbesan. Echo de Chien Bewitched on Editor's Choicen emä.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Ranskasta tai Espanjasta ei löydy useita täysin erillisiä linjoja. Ranskasta on vaikea enää löytää koiria, joiden takana ei olisi Estom du Comte de Foix ja useimpien espanjalaisten koirien takaa löytyy Sautor de l'Oronet. Ruotsiin on tuotu koiria paitsi Euroopasta myös Englannista ja Yhdysvalloista ja tämän ansiosta sieltä löytyy koko Eurooppaa ajatellen joitain harvinaisempia sukulinjoja edustavia koiria.

Rekisteröintimäärät/ vuosi	Ranska	Ruotsi
2010	592	66
2011	443	78
2012	507	78
2013	538	68
2014	522	60
2015	593	43
2016	476	86
2017	458	37
2018	458	65
2019	515	67
2020	461	28
2021	743	78
2022	555	50
2023	410 (lähde R.A.C.P)	29 (lähde SKK Avelsdata)

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Rodun jalostuspohjan laajuus

Vuosittaisesta vaihtelusta huolimatta pyreneittenkoirien rekisteröinti on ollut laskussa viime vuosikymmenellä, edellisvuosikymmeneen verrattuna (2000-2009 rekisteröintimäärän keskiarvo 77 rekisteröidystä koirasta/vuosi, 2010-2019 vuosien 54 rekisteröityyn koiraan/vuosi). Keskimääräisesti 30 % lasku rekisteröintimäärissä. Laskeuman määrissä selittää kuitenkin yhden sukupolven mittainen ajanjakso vuosina 2003-2006, jolloin vuosittainen rekisteröintimäärä oli keskimäärin 100. Tätä ajanjaksoa lukuun ottamatta 2000 luvun alkupuolelta keskimäärä on ollut 68 rekisteröinnin paikkeilla nyt laskien 54 keskiarvoon viime vuosikymmenellä. Rodun kotimaassa Ranskassa edellisen vuosikymmenen rekisteröintien vuosittainen keskiarvo oli 505 pentua, Espanjassa 119 ja Ruotsissa 67. Nämä kolme ovat olleet merkittävimmät tuontimaat viimeisten neljän vuoden aikana. Kovin uutta verta ei näistäkään ole löytynyt, sillä miltei kaikkien sukutaulusta löytyvät 4.1.3 osuudessa mainitut historian koirat. Vuosikymmenien Matador tyyppinen jalostus etenkin Keski-Euroopassa, on tuottanut sen, että yksittäisiä koiria löytyy hyvin laajalti monien kasvattajien linjoissa.

Jalostukseenkäyttöiässä on havaittavissa nousutendenssiä, mitä on pidettävä hyvänä asiana, koska rodussa esiintyy sairauksia, jotka eivät tule ilmi kovin nuorena (mm kilpirauhasen vajaatoiminta). Urosten keskimääräinen jalostuskäyttöikä on vuosina 2019-2023 vaihdellut välillä 3v2kk-5v2kk ja narttujen välillä 3v-4v10kk.

Keskimääräinen vuosittainen sukusiitosaste rodussa on vaihdellut välillä 1,36-7.36 %, tässä on nousua edelliseen viisivuotiskauteen verrattuna. 7,36 % on ehdottomasti liian korkea, ja se selittyy yhdellä kyseisen vuoden veli-sisar-vahinkopentueella.

Jalostuskanta on niin pieni, että tehollinen populaatio on reilusti alle 50, ja rodun tilanne on hyvin haavoittuvainen.

Laskennallinen sukupolven (per 4 vuotta) tehollinen populaatio on laskenut: 2000-luvulla se ylsi jopa 50:een, 2010-jälkeen se on vaihdellut 30 ja 40 välillä. Tehollisen kannan koon laskutapa antaa kuitenkin yliarvon todellisuuteen nähden, koska kaava olettaa koirille tasaiset jälkeläismäärät. Kun jalostuskoirien sukulaisuussuhteet huomioidaan, tehollinen populaatio laskee pienemmäksi. Tehollinen populaatio ei kasva, jos samaa urosta käytetään monelle nartulle. Jalostuspohjaa voidaan laajentaa tehokkaasti vain käyttämällä sekä useita narttuja että uroksia. Koska pentueet rodussamme ovat keskimäärin suuria, tulisi nykyisin mahdollista kaksoisastutusta myös hyödyntää tehollisen jalostuspohjan kasvattamiseksi.

Kymmenvuotiskaudella 2014-2023 on isät/emät – suhde vaihdellut välillä 0,72-1,04, tässä ei ole merkittävää muutosta aiempaan. Vuosina 2014-2023 on käytetty 51 (71) eri urosta. Samana aikana on käytetty 61 (85) eri narttua. (Sulkeissa edellisen seurantajakson vastaavat luvut).

Rodun jalostuspohja Suomessa on niin pieni, ettei rotua voi pidemmän päälle ylläpitää tekemättä yhteistyötä muun Euroopan ja koko maailman kanssa.

Tärkeimmät jalostuspohjaa kaventavat tekijät

Merkittävin rodun jalostuspohjaa kaventava tekijä lienee rodun vähäinen lukumäärä. Koska on kyseessä rotu, joka ei kenelle tahansa sovi, rekisteröintien suuri lisääminen ei ole mahdollista, mutta olemassa olevan materiaalin laaja käyttö olisi mahdollista. Tämänhetkinen jalostuspohja on kaventunut muutamien urosten ja narttujen liikkakäytön vuoksi. Liiallisesti käytetyt koirat ovat usein myös sukua keskenään. Viime vuosina tuotuja tuontikoiria ei pystytä heti käyttämään hyväksi, sillä on odotettava niiden terveystuloksia. Hyvin usein on myös tuotu koiria, joiden sukulaisia on jo käytössä Suomessa, joten niiden jalostuskäyttö ei laajenna jalostuspohjaa merkittävästi.

Jälkeläismäärään perustuva PEVISA-ohjelma

Pyreneittenkoirien PEVISA ei ota kantaa jälkeläismääriin.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Pyreneittenkoiria on käytetty suojelemaan itsenäisesti karjalaumoja pedoilta kautta aikojen. Jalostuksessa päähuomio on kiinnitetty vahtimis- ja varoittamisominaisuuksiin sekä laumaan leimautumiseen. Tämän ansiosta koirasta on tullut voimakas ja ketterä, sekä suojeltaviaan kohtaan lempeä ja kiintyvä. Itsenäisyys ja aloitekyky ovat ominaisia tälle rodulle, minkä vuoksi isännältä vaaditaan tiettyä auktoriteettia. Hylkäävänä virheenä mainitaan vihaisuus.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Pyreneittenkoirissa ei ole havaittavissa jakoa näyttely- tai työkoiralinjoihin. Aivan kaikista ei ole työkoiriksi ja jotkut yksilöt taas täyttävät paremmin rotumääritelmän ihanteen menestyen siten näyttelypuolella. Näyttelymenestys ei sulje pois mahdollisuutta, etteikö koira voisi olla myös hyvä työkoira.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus

Pyreneittenkoirien PEVISA-ohjelmaan ei ole sisällytetty mitään luonteeseen, käyttäytymiseen tai käyttöominaisuuksien testaamiseen tai kuvaamiseen.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Pyreneittenkoiralle on tyypillistä ja alkuperäiskäytössä välttämätöntä kiintyä ja leimautua erittäin voimakkaasti laumaansa. Tämä altistaa eroahdistukselle, jota pyreneittenkoirat saattavat ilmentää yksin jäädessään haukkumalla, kuolaamalla ja läähättämällä, virtsaamalla, ulostamalla sekä tuhokäyttäytymisellä. Sisälle asuntoon sulkeminen tuntuu ahdistavan koiria enemmän kuin ulos jättäminen, tai sitten oireilu ei vaan näy ulkona yhtä selvästi kuin sisällä. Ainakin kaksi pyreneittenkoiraa on lopetettu vaikean eroahdistuksen vuoksi.

Omalla reviirillään pyreneittenkoirat omaavat vahvan vahtivietin ja ovat jopa dominoivia: kaikki aidan ulkopuolella kulkevat uhkaavaksi koetut ihmiset, eläimet ja kulkuneuvot haukutaan. Moni pyreneittenkoira vahtii jopa reviirinsä ilmatilaa ilmoittaen linnuista ja lentokoneista. Tervehermoinen koira kuitenkin muuttaa käyttäytymistään, kun omistaja toivottaa vieraan tervetulleeksi ja päästää portista sisään. Moni yksilö on omistajan läsnä ollessa ihmissosiaalinenkin, osa huomattavasti itsenäisempiä ja välinpitämättömpiä. Vieraat koiratkin hyväksytään usein, kunhan ne käyttäytyvät kohteliaan alistuvasti. Aikuiset, etenkin astuneet urokset eivät kuitenkaan yleensä suvaitse vieraita

aikuisia uroksia reviirillään.

Pieni osa pyreneittenkoirista on ääniherkkiä (pelkää ukkosta, ampumista, raketteja jne). Äänipelko niillä, joilla sitä on, saattaa lisääntyä iän myötä ja on muutamilla koirilla muuttunut paniikinomaiseksi peloksi (koira saattanut tulla läpi aidoista, ikkunoista). Äänipelko on voimakkaasti perinnöllinen asia joka sekä vaikeuttaa koiran pitoa, että aiheuttaa koiralle itselleen kärsimystä. Arkoja tai aggressiivisia koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Luonnetesti ja MH-luonnekuvaus

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
LTE	--	--	1 tulos	--	--	3 tulosta	2 tulosta	2 tulosta	1 tulos
LTEO									
LTE-									
MH	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Jalostustarkastus

Pyreneittenkoirille ei ole vielä tehty käyttäytymisen jalostustarkastuksia. Ihanneprofiili on tehty, mutta sitä ei ole vielä hyväksytty.

Erot eri maiden populaatioiden välillä

Euroopan sisällä erot luonteessa ovat pieniä. Eri maiden koiranpitokulttuurista johtuen käyttäytymistä saatetaan ohjata erilaiseen suuntaan kuin Suomessa, jossa koirien yhteiskuntakelpoisuutta ja sosiaalisuutta painotetaan nykyään suuresti. Linjat ovat Euroopassa sekoittuneet keskenään. Amerikassa on edelleen Euroopan linjoista eroavia sukulinjoja. Amerikassa on lukumääräisesti eniten pyreneittenkoiria työkäytössä; valitettavasti myös paljon rekisteröimättömiä. Toisaalta perhe- ja harrastuskoirina käytettäville pyreneittenkoirille on siellä kehittynyt osittain seurakoiraomainen luonne osassa linjoja.

Sukupuolten väliset erot

Käytettävissä olevat testi- ja kyselytutkimukset eivät osoita merkittävää eroa sukupuolten luonteissa; erot mielletään enemmän yksilöön kuin sukupuoleen liittyviksi.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttö

Rotumääritelmä määrittelee käytön seuraavasti: Vuoristossa käytettävä karjalaumojen suojelija. Tämä työ vaatii koiralta rohkeutta, itsenäistä päättelykykyä sekä laumaansa leimautumista.

Käyttöominaisuuksien säilyttäminen

Rodun soveltuvuutta työkoiriksi on vaikea testata muuten kuin työkäytössä. Epävirallista konesusi- ja konekarhutestiä on tarjottu petokäyttäytymisen testaamiseen, mutta näyttöä testituloksen korrelaatiosta laumanvartijatehtävään sopimisesta ei ole. Yksittäisiä laumanvartijatehtävää haittaavia ominaisuuksia kuten jahtaamistaipumusta voi olla helpompi testata. Käyttöominaisuuksien säilyttämiseksi tulisi tehdä jalostusvalintoja käyttöominaisuuksien pohjalta. Tällöin esimerkiksi lampaita jahtaavat koirat tulisi sulkea jalostuksesta pois.

Vertailu rodun kotimaahan ja muihin tärkeisiin maihin

Rodun kotimaassa Ranskassa pyreneittenkoiraa on alun perin käytetty lammaslaumojen suojelijana petoja vastaan, ja siinä tehtävässä niitä toimii siellä edelleen. Myös monissa muissa Euroopan maissa on herätty käyttöominaisuuksien säilyttämisen tarkeyteen, ja ainakin Norjassa, Tsekeissä ja Unkarissa on pyreneittenkoiria alkuperäiskäytössä. Amerikassa pyreneittenkoira on ollut työkäytössä laumanvartijaroduista suosituin, mutta kaikki maanviljelijät eivät pidä rotupuhtautta ja rekisteröintiä tärkeänä, ja maassa onkin paljon rekisteröimättömiä työkoiria.

Hyötykoira-, virka- tai muu työkäyttö

Laumanvartijan leimauttaminen laumaan pitäisi aloittaa mieluiten jo pentuna ja vanhemman koiran opastuksella. Pyreneittenkoirista niin kuin muistakin laumanvartijoista löytyy työkoiriksi soveltuvia koiria ja enemmän seurakoiriksi soveltuvia, jotka ovat ehkä jo hieman menettäneet ominaisuuksia, joita työkoiralta vaaditaan, siksi olisi tärkeää kiinnittää työkoiraa valitessa erityistä huomiota pennun luonteeseen. Rohkea ja rauhallinen pentu on mahdollisesti paras vaihtoehto työkoiraksi. Suomessa Teet Otsavel on aloittanut laumanvartijarotujen tutkimisen. Yksittäiset koirat ovat kilpailleet Agilityssä ja TOKOssa. Muutama koira toimii ”terapiakoirana” eläinavusteisessa toiminnassa, ja kourallinen vierailen esimerkiksi vanhainkodeissa. Pyreneittenkoiria on käytetty myös luku-/kirjastokoirina.

Alkuperäiset, rodunomaiset käyttäytymistarpeet ja niiden täyttäminen

Mielipiteet käytöstä, nimenomaan lauman suojelijana, jakautuvat kahteen leiriin: jotkut ovat sitä mieltä, ettei pyreneittenkoirista enää ole alkuperäiseen käyttöönsä, sen vuoksi, että vietti suojella laumaa on kadonnut. Toinen osa on sitä mieltä, että kyseinen ominaisuus on tallella ja se näkyy esimerkiksi koirien tavassa suojella vaikkapa perheen lapsia.

Espanjassa vuonna 1999 aloitettu Teresa Verda Gauerin ja Gilbert Guillotin tekemä tutkimus vertaili pyreneittenkoirien ja pyreneittenmastiffien ominaisuuksia laumanvartijan tehtäviin. Tutkimuksessa todettiin pyreneittenkoiran kykenevän laumanvartijan tehtävään.

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Linkki rotuyhdistyksen luonnekyselyn tuloksiin:

https://suomenpyrenelaiset.fi/wp-content/uploads/2022/08/luonne_pyrkoirat_2018-1.pdf

Yksinoloon liittyvät ongelmat

Pyreneittenkoira kiintyy laumaansa (perheeseensä) voimakkaasti, mikä saattaa ilmetä eroahdistuksena.

Lisääntymiskäyttäytyminen

Lisääntymiskäyttäytymisestä ei ole riittävää tutkimustietoa, mutta mielikuva on se, että pääsääntöisesti pyreneittenkoirilla on normaali lisääntymiskäyttäytyminen.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Omalle väelle pyreneittenkoira on ystävällinen ja uskollinen, todellinen perhekoira, mutta se voi olla varautunut vieraita kohtaan. Pyreneittenkoiran ominaisuuksiin kuuluu, ettei se unohda kokemiaan asioita, näin ollen se saattaa suhtautua erittäin varautuneesti tilanteisiin, jotka on aikaisemmin kokenut jotenkin ikäviksi. Monesti koiran luonnetta tuntemattomat saattavat kuvitella varautuneisuuden olevan arkuutta.

Pelot ja ääniherkkyys

Pieni osa pyreneittenkoiria pelkää ukkosta, ampumista, raketteja ja muita kovia ääniä. Äänipelko niillä, joilla sitä on, saattaa lisääntyä iän myötä ja on muutamilla koirilla muuttunut paniikinomaiseksi peloksi (koira saattanut tulla läpi aidoista, ikkunoista).

Ikään liittyvät käytöshäiriöt

Olemassa olevien ongelmien kuten ukkospelon on havaittu osalla pahenevan iän myötä. Ikääntyessä pahenevat terveysongelmat kuten kuulon tai näön heikkeneminen tai nivelrikkokivut saattavat myös muuttaa käytöstä.

Rakenteelliset tai terveydelliset seikat, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen

Pyreneittenkoirilla esiintyy nivelten kasvuhäiriöitä, joista saattaa kehittyä nivelrikkoa sekä spondyloosia. Nämä molemmat saattavat aiheuttaa käytökseen vaikuttavia kipuja. Heikentyneen

kuulon ja näön sekä alentuneen kognition on myös arveltu vaikuttaneen joidenkin vanhojen koirien käyttäytymiseen.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Keskeisimmät ongelmakohdat

Pyreneittenkoira on mitä suurimmassa määrin vielä työkoira ja sellaisena sen toivotaan myös säilyvän. Rodun kuuluisi saada toimia oman laumansa tai oman perheensä kanssa mahdollisimman paljon eikä viettää aikaansa yksinään odotellen omaa perhettä kotiin. Näin todennäköisesti välttyttäisiin ongelmilta, joita saattaa ilmetä, jos koira turhautuu tai eroahdistuu. Eroahdistunut koira saattaa tehdä tuhojaan kotioiloissa hajottaen ja sotkien tai vastaavasti masentuen ja menettäen elämänilonsa. Pienellä osalla koiria on paukku-/ ukkos-/ ilotulitusarkuutta. Vihaisuus on harvinaista, mutta se on vähälukuisenakin ongelmana vakava.

Työkäyttöön liittyvistä ongelmista on niukasti tietoa, mutta vahdittavien jahtaamisen tiedetään sulkeneen pois työkäytöstä muutamia koiria.

Ongelmien syyt ja vähentäminen

Ongelmien kotikäyttäytymisessä ajatellaan johtuvan useimmiten siitä, että koira elää sille sopimattomissa olosuhteissa. Valistus ja rotutietouden lisääminen ennaltaehkäisevät. Mahdolliset ongelmat työkoirakäytössä saattavat johtua siitä, että jalostusvalintoja ei ole parin viime vuosikymmenen aikana tehty tarpeeksi käyttöominaisuuksien pohjalta. Osa käyttäytymisongelmista johtuu puutteellisesta vahdittavaan eläinlajiin leimauttamisesta, liian vähäisestä sosiaalistamisesta tai rodulle sopimattomasta tai puutteellisesta koulutuksesta.

Kasvatuksessa tulee jatkossakin kiinnittää huomiota koirien luonteeseen ja käyttää jalostukseen mahdollisimman hyväluonteisia koiria. Luonteita pitäisi tutkia enemmän. Laumanvartija saa olla pidättyväinen, mutta arkaa tai aggressiivista koiraa ei saa käyttää jalostuksessa, eikä vahdittaviaan jahtaavaa koiraa tule myöskään jatkojalostaa.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

PEVISA-ohjelman voimaantulovuosi sekä ohjelman muutokset

Rodulle astui 1.1.2008 voimaan PEVISA-ohjelma eikä sitä ole muutettu toistaiseksi.

PEVISA-ohje pyreneittenkoira:

Pentujen vanhemmista tulee astutushetkellä olla lonkkakuvauslausunto ja kyynärkuvauslausunto. Kuvaushetkellä koiran tulee olla täyttänyt 18 kk. Ohjelma on voimassa 1.1.2025–31.12.2029. Pentueen mahdollista ulkomaista isää (2 pentuetta) sekä emää (1 pentue) koskee pysyvä poikkeuslupa.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana.

Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa usein nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin

vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Myös ympäristöllä on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta yleisintä se on suurilla ja jättiroduilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppelely”, ylösnousuvaikeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksateleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä.

Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä ja oireilu laitetaankin usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskivulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteen ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja, kuten esimerkiksi lantion häpyluun lämpöluudutus, on myös olemassa. Huomioithan, että kirurgisesti hoidettua koiraa ei saa käyttää jalostukseen ja se tulee siirtää EJ-rekisteriin.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu useimmilla roduilla lonkkien röntgenkuvaukseen. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuva jalostusvalinta johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista eikä lonkkavikaisia koiria käytetä. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.
(Lähde: Kennelliiton jalostusta ja sairauksia käsittelevät artikkelit)

Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisin isojen ja jättikokoisten koirien etujalan nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kyynärnivelen kasvuhäiriön eri muotoja ovat varisliisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan fragmentoituminen, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kyynärpään uloke (processus anconaeus). Kyynärnivelen nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kyynärnivelen kasvuhäiriöksi.

Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä. Toisin sanoen optimaalisella ruokinnalla voidaan mahdollisesti estää kasvuhäiriön kehittyminen yksilöllä, jolla on siihen perinnöllinen taipumus.

Kaikissa kyynärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4–7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kyynärnivelistä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat sekundaarisesta nivelrikosta. Kiinnittymätön kyynärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy yleensä aina jonkin asteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koiraa yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä.

Pohjoismaissa kyynärniveltuvien arviointi perustuu sekundaarisiin nivelrikon merkkeihin. On huomattava, että jo 1. asteen muutos tarkoittaa sitä, että koiralla on kyynärnivelen kasvuhäiriö ja siitä johtuvia nivelrikkomuutoksia. Sairaita koiria ei saa käyttää jalostukseen.
(Lähde: Kennelliiton jalostusta ja sairauksia käsittelevät artikkelit)

Rotuyhdistys suosittelee, että jalostukseen käytetään vain terveitä (A-B) tai korkeintaan lievää lonkkaniveldysplasiaa (C) ilmentäviä koiria. Jalostukseen käytettävien koirien kyynärkuvauksen raja-arvoksi suositellaan 0/0.

Taulukko 5. Pyreneittenkoirien lonkkaniveltilasto vuosilta 2010-2023 lausuntovuoden mukaan

Vuosi	A	B	C	D	E	Yhteensä
2010	18	1	5	3	1	28
2011	5	3	2	1	0	11
2012	18	2	2	3	1	26
2013	7	4	3	2	0	16
2014	11	4	0	1	0	16
2015	7	5	4	0	0	16
2016	9	10	1	0	1	21
2017	14	6	0	1	0	21
2018	10	5	2	0	0	17
2019	24	7	2	2	1	36
2020	16	5	3	3	0	27
2021	6	7	2	1	0	16
2022	9	11	8	3	0	31
2023	13	5	4	0	1	23
Yhteensä	167	75	38	20	5	305
% 2010-19	59%	23%	10%	6%	2%	39% / rek
% 2010-23	55%	25%	12%	7%	2%	39% / rek

Taulukko 6. Pyreneittenkoirien kyynärniveltilasto vuosilta 2010-2023 lausuntovuoden mukaan

Vuosi/aste	0	1	2	3	Yhteensä
2010	23	0	0	0	23
2011	14	0	0	0	14
2012	23	1	0	0	24
2013	15	2	0	0	17
2014	13	0	0	0	13
2015	16	0	0	0	16
2016	18	2	0	0	20
2017	21	1	0	0	22
2018	15	1	0	0	16
2019	36	0	0	0	36

2020	23	3	1	0	27
2021	15	0	1	0	16
2022	31	0	0	0	31
2023	22	0	0	1	23
Yhteensä	285	10	2	1	298
% 2010-19	97%	3%	0%	0%	37% rek
% 2010-23	96%	3%	1%	0%	38% / rek

Ruotsissa tehtiin vuosina 2010-2019 lonkkaniveltutkimus 223 pyreneittenkoiralle (= 34 % samana aikana rekisteröityjen määrästä). Näistä 126 (57 %) sai tuloksen A, 52 (23%) tuloksen B, 27 (12%) C:n, 13 (6%) D:n ja 5 (2%) E-tuloksen. Ruotsin lonkkaniveltutkimustulokset olivat siis hyvin yhdenmukaiset Suomen tulosten kanssa; Suomessa on tutkittu hieman enemmän koiria kuin Ruotsissa.

Kyynärniveltutkimus tehtiin 111 pyreneittenkoiralle, se on vain 17% samana aikana rekisteröityjen pyreneittenkoirien määrästä. Näistä 107 (96%) oli terveitä, 4 (4%) 1-astetta. Ruotsissa kyynärniveltutkimus ei ole rekisteröinnin ehto (Lähde: Svenska Kennel Klubb / Avelsdata)

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Osteokondroosi

Pyreneittenkoirilla esiintyy olkanivelen osteokondroosia (OC).

Osteokondroosi on luutumishäiriö, joka voidaan yhdistää nopeakasvuisuuteen. Yksinkertaistettuna nivelpinnan ruston kehitys häiriytyy, mikä saattaa johtaa kivuliaaseen irtopalaan nivelessä. Oireet alkavat tavallisimmin 5-9kk iässä etuosan ontumisena. Molemmipuolinen luutumishäiriö voi olla vaikea havaita, koska koira ei ehkä onnu vaan saattaa yrittää vähentää etuosan kuormitusta pitämällä takajalkoja rungon alla. OC todetaan röntgenkuvauksella. OC:n syntyy vaikuttavat perinnöllinen alttius ja tärkeimpänä ympäristötekijänä ruokinta. Kasvuhäiriöille altis isorotuinen kasvava koira onkin varmintä ruokkia hyvälaatuisella isorotuiselle koiralle tarkoitetulla täysravinnolla, jonka ravintoaine- ja hivenainepitoisuus on normien mukainen. Ruokaa annetaan sellainen määrä, että koira pysyy hoikkana.

Lievät OC-tapaukset saattavat pysyä oireettomina tai lakata oireilemasta lääkityksellä ja joskus pelkällä ruokinnan tasapainottamisella. Vakavammat, ja lähes aina irtopalaan johtaneet, vaativat leikkaushoidon. Ennuste on hyvä, mutta leikkaushoito on kallista.

Suomen Pyreneläiset ry:n jalostussuositusten mukaan jalostukseen käytettävillä pyreneittenkoirilla tulisi olla virallinen OC tutkimustulos. Suomessa tutkimustulos voi olla: OC ei todettu/ tulkinnanvarainen/ OC todettu. OC ei todettu ja OC tulkinnanvarainen ovat ns terveitä ja vastannevat Keski-Euroopassa käytettyä ”OCD free” lausuntoa.

Patellaluksaatio eli polvilumpion sijoiltaan meno

Pyreneittenkoirilla esiintyy lateraalista patellaluksaatiota. Vika on periytyvä, mutta periytyvyyden mekanismi ei ole tiedossa. Polvinivelen rakenteelliset heikkoudet altistavat patellaluksaatiolle. Jalka-asento on virheellinen ja polvilumpion telaurat ovat liian matalat. Patellaluksaatio jaetaan vian vakavuuden perusteella neljään eri asteeseen. Eläinlääkäri tutkii polvet tunnustelemalla. I - asteen luksaatiot ovat tavallisesti oireettomia. II- ja III - asteen luksaatioissa koiralla havaitaan selviä liikkumisvaikeuksia. IV - asteen luksaatioissa polvilumpio on pysyvästi pois paikoiltaan.

Patellaluksaatio voi pahentua iän mukana eikä nuorena saatu tulos ole välttämättä lopullinen. Lievien patellaluksaation muotojen hoidoksi riittää yleensä lepo ja kipulääkitys. Vaikeat patellaluksaatiot on hoidettava kirurgisesti. Vaikeimman asteen luksaatioissa hoito voi vaatia useita leikkauksia ja ennuste varsinkin kasvuvaiheessa on usein huono. Vaikea-asteinen patellaluksaatio on alle vuoden ikäisten pyreneittenkoirien yleisin lopetussyy. Viralliset polvitutkimustulokset antavat patellaluksaatioiden määrästä virheellisen kuvan, koska osa koirista lopetetaan ennen virallista tutkimusta. Sairaita koiria

ei pidä käyttää jalostukseen.

Polven ristsidevammat

Tapaturmaisen polven ristsiteen katkeamisen takia on leikattu useampia pyreneittenkoiria. Ennuste aikuisten koirien polvivammoissa on nykyään kehittyneen eläinlääketieteen ansiosta hyvä. Riski polvivammojen ilmaantumiselle kasvaa takaosan heikon rakenteen myötä, erityisesti suorat polvikulmaukset altistavat polvivioille.

Panosteiitti

Panosteiitti on hyvin kivulias, mutta ennusteeltaan hyvä, kasvavien luiden tulehdussairaus. Se esiintyy tyypillisimmin pitkissä putkiluissa, ja todetaan röntgenkuvilla. Kasvuikäinen koira ontuu voimakkaasti. Tämän sairauden taustoista ei olla täysin selvillä; amerikkalainen kirjallisuus raportoi sen esiintyvän pyreneittenkoirilla tietyissä linjoissa, joten ainakin alttius sairaudelle lienee perinnöllistä, minkä vuoksi ei pidä yhdistää linjoja, joissa panosteiittia esiintyy.

Sairautta hoidetaan kipulääkkeellä ja levolla, ja oireet loppuvat yleensä siinä vaiheessa, kun koira on lopettanut kasvunsa. Sairaus ei jätä luihin pysyviä vaurioita, mutta aiheuttaa koiralle kärsimystä, ja omistajalle huolta ja eläinlääkärikustannuksia.

Silmäsairaudet

Alla löydökset ja diagnoosit pyreneittenkoirille 10 vuoden aikana tehdyistä virallisista silmätutkimuksista. (Lausuntovuosi 2014-2023, lähde. Koiranet).

Diagnoosi	Lukumäärä (sama koira saattaa esiintyä useaan kertaan)
Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia	71
PPM, iris-iris, todettu	15
Kortikaalinen katarakta, todettu	10
Distichiasis, todettu	3
Muu vähämerkityksellinen kaihi, todettu	3
PHTVL/PHPV, sairauden aste 2-6	1

Distichiasis eli ylimääräiset ripsi- ja luomikarvat:

Sairaus, jossa luomen sisäpuolelle kasvaa karvoja. Eri roduilla karvat saattavat olla erityyppisiä: kovia ja ärsyttäviä tai pehmeitä ja harmittomia. Lisäksi karvojen määrä saattaa vaihdella eri yksilöillä yksittäisestä monilukuisen. Vaikea-asteisena distichiasis on erittäin kiusallinen ja joskus myös todella kivulias koiralle: Kovat karvat saattavat hangata sarveiskalvoa ja aiheuttaa silmävuotoa, siristelyä ja haavaumia sarveiskalvoon.

Oireita aiheuttamattomat ripset eivät vaadi hoitoa. Ärsyttävät ripset poistetaan pääsääntöisesti polttamalla, mutta harvalukuiset karvat voidaan poistaa paikallispuudutuksella nyppimällä, kun taas runsaslukuisesti esiintyviä karvoja voi joutua poistamaan leikkauksella. Pyreneittenkoirilla on tietyistä esiintynyt pehmeitä oireilemattomia ripsiä. Sairaus on perinnöllinen. Jos koiraa, jolla on distichiasis, käytetään jalostukseen, tulisi pariksi valita silmiltään terve yksilö.

Persistoiva pupillamembraani eli PPM tarkoittaa sitä, että silmässä on jäänteitä sikiökautisesta linssin etuosaa ruokkivasta verisuoniverkostosta/kalvosta. Värikalvossa sijaitsevia (iiris-iiris) PPM-juosteita pidetään täysin harmittomina ja ne saattavat hävitä koiran ikääntyessä. Sen sijaan linssin pintaan kiinnittyvään juosteeseen voi liittyä pistemäinen kaihi ja sarveiskalvoon kiinnittynyt PPM-juoste voi samentaa sarveiskalvoa. Iiris-iiris-PPM esiintyy satunnaisesti monilla roduilla. Joillain roduilla PPM on periytyvää, mutta periytymismekanismia ei tunneta.

Pyreneittenkoirilla on Suomessa todettu vain iris-iris-PPM-löydöksiä.

Kaihi eli katarakta voi olla perinnöllinen tai ei perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta voidaan mainita sokeritautiin liittyvä, hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä katarakta. Muita esimerkkejä hankitusta kaihistä ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla ei ole varsinainen kaihimuutos, vaan normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu 'opaalinharmaaksi'. Näkökykyyn se ei vaikuta.

Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmäsairauksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen silmätutkimukseen kuuluva biomikroskooppitutkimus. Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve.

Perinnöllinen harmaakaihi eli hereditaarinen katarakta samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Periytymismallia ei tiedetä pyreneittenkoiralla. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Perinnöllistä kaihia sairastavia koiria ei suositella käytettävän jalostukseen. Koiria, joilla on löydös **vähämerkityksellinen kaihi**, voidaan käyttää jalostukseen.

Silmäluomen ulospäin kääntyminen (Ektropium) "Löysät silmät", "roikkuvat luomet" kuvaa tätä tilaa, joka lievänä on lähinnä kauneusvirhe, mutta vaikeana aiheuttaa lisääntyneen tulehdusriskin. Ektropium ei itsessään vaurioita silmää, koska luomi ei hankaa, mutta pahemmissa tapauksissa leikkaushoito on tarpeellinen myös tässä vaivassa. Sairaus on perinnöllinen. Koiraa, jonka silmät on ektropiumin takia leikattu, ei suositella käytettävän siitokseen eikä sillä myöskään ole oikeutta osallistua näyttelyihin.

Silmäluomen sisäänpäin kiertymisen hoitona on leikkaushoito. Periytymismekanismeja ei tunneta. Näyttelyiden ja siitoksen suhteen pätee samat suositukset kuin ektropiumia sairastavilla koirilla.

(Lähde: Vanhapelto, Pietilä ja Jalomäki, Kennelliiton jalostusta ja terveyttä koskevasta silmäsairauksia käsittelevät artikkelit.)

Epilepsia

Epilepsia on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka on koiran yleisin neurologinen sairaus. Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat. Paikallisalkuinen kohtaus voi laajeta yleistyneeksi kohtaukseksi. Kohtauksen luonne riippuu purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen. Samoin on vältettävä sellaisten riskilinjojen yhdistämistä, joiden tiedetään tuottaneen epileptikkojälkeläisiä, niin kauan kun rodulle ei ole olemassa geenitestiä, jonka avulla sairauden kantajuus voidaan todeta.

Ensimmäinen epilepsiakohtaus tulee useimmiten nuorena, 1-5 – vuotiaana, mutta perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä. Samantyyppisiä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet kuin epilepsia. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään neurologinen tutkimus. Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen aloituspäätökseen vaikuttaa kohtauksien esiintymistiheys ja vakavuus. Lääkityksen avulla epilepsiakohtausten esiintymistä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoa lyhentää. Joskus kohtaukset saadaan lääkityksellä kokonaan loppumaan. (Lähde: Nina Menna, kennelliiton artikkelit)

Epileptisten kohtausten vuoksi on jouduttu lopettamaan hyvinkin nuoria koiria; valitettavasti useassa tapauksessa kohtauksien aiheuttaja ja diagnoosi on jäänyt epäselväksi. Diagnosoituja

epilepsia-tapauksia on esiintynyt satunnaisesti, osa näistä koirista jatkaa elämäänsä lääkityksen avulla. Kennelliiton kuolinsyytilastossa on vuosina 2014-2023 kuolleiksi merkityistä kolmen koiran kuolinsyynä epilepsia. Epilepsia on harvinainen (1,5%) kuolinsyy pyreneittenkoiralla.

Mahalaukun kiertymä

Mahalaukun kaasuuntuma ja kiertymä on suurikokoisilla, syvärintaisilla koirilla esiintyvä hengenvaarallinen, välitöntä hoitoa vaativa tila ja sitä on tavattu sekä nuorilla että vanhoilla pyreneittenkoirilla. On epäilty, että mahalaukun supistumishäiriöt altistavat kiertymälle. Lisäksi liikunta ennen ja jälkeen ruokinnan saattaa lisätä riskiä saada kiertymä.

Mahalaukun laajentuman ja kiertymän oireita ovat pahoinvointi, oksennusyritykset, apaattisuus, heikkous, vatsakipu ja vatsan turpoaminen kylkikaaren takaa. Ennuste riippuu laajentuman asteesta ja kuinka nopeasti hoito aloitetaan. Leikkaushoitoa tarvitaan lähes aina. Mahalaukun kiertymä eli torsio on yksi tavallisimpia nuoren pyreneittenkoiran kuolinsyitä. Kannattaa välttää yhdistäystä sukuja, joissa mahankiertymää esiintyy. Vuosina 2014-2023 kuolleista pyreneittenkoirista on 10:n (5%) kuolinsyyksi kirjattu Koiranetin kuolinsyytilastoon mahalaukun kiertymä.

Immuunijärjestelmään liittyvät ongelmat

Allergiat ja atopiat

Atopia tarkoittaa perinnöllistä taipumusta herkistyä (allergisoitua) tavallisille elinympäristössä oleville aineille, allergeeneille. Allergisen koiran immuunijärjestelmä toimii liian voimakkaasti ja epätarkoituksenmukaisesti. Sinänsä harmittomat aineet, kuten siitepöly tai ruoka-aineet, saavat elimistön puolustautumaan. Tämä ilmenee erilaisina oireina kuten kutinana, ihottumana, korvatulehdusina, ripulina. Pyreneittenkoirissa raportoidaan esiintyvän melko paljon iho-oireita, hotspottia ja korvatulehduksia.

Autoimmunnisairaudet

Kilpirauhasen vajaatoimintaa eli hypotyreoosia on todettu rodussa useampia tapauksia. Hypotyreoosi voi olla primaarinen eli perinnöllinen hypotyreoosi tai sekundaarinen. Oireet ovat usein niin lieviä ja monimuotoisia (apaattisuus, turkin huono kunto, lihoaminen) että sairauden havaitseminen voi kestää useamman vuoden. Hypotyreoosi saattaa aiheuttaa hedelmättömyyttä. Hoitona käytetään päivittäin tablettimuodossa annettavaa kilpirauhashormonivalmistetta.

Addisonin tauti eli lisämunuaisen kuorikerroksen vajaatoiminta on harvinainen, mutta ainakin kaksi varmistettua tapausta Suomessa tiedetään. Aluksi oireita voi esiintyä vain stressitilanteissa (trauma, infektio, leikkaus) ja koiran vointi on välillä parempi. Yleisiä oireita ovat oksentelu, ripuli, ruokahaluttomuus, vatsakipu ja painon menetys. Koira on väsynyt ja haluton. Tärinää, lihasheikkoutta ja lihaskipuja voi esiintyä. Joskus tauti voi puhjeta kriisiksi: verenpaine laskee, koira on heikko, jopa tajuton, alilämpöinen ja kuivunut. Lääkehoidolla korvataan puuttuva elimistön kortikosteroidituotanto. Lääkitys on elinikäinen.

Koiria, joilla on jokin immuunipuolustukseen liittyvä sairaus, ei pidä käyttää jalostukseen.

Sydänsairaudet

Sydänsairauksiin on kuollut muutama pyreneittenkoira. Tarkempia diagnooseja pyreneittenkoirien sydänvicioista ei ole käytettävissä, mutta jättiroduille on tyypillinen sydänsairaus nimeltään dilatoiva kardiomyopatia.

Dilatoivaa kardiomyopatiaa DCM esiintyy tyypillisesti isoilla koiraroduilla, kuten dobermanni, irlanninsusikoira, tanskandoggi ja bokseri. Monilla roduilla sairaus on todettu perinnölliseksi, tai perinnöllisyyttä epäillään. DCM ei ole synnynnäinen sairaus. Se ilmenee yleisimmin keski-ikäisillä ja vanhemmilla koirilla, mutta sitä esiintyy myös nuoremmilla koirilla.

DCM ilmenee eri roduilla eri tavalla. Tyypillistä kaikilla roduilla kuitenkin on, että muutokset ovat todettavissa 2-3 vuotta ennen oireiden ilmenemistä. Sydänlihasmuutokset todetaan ultraäänitutkimuksella vasemman kammion laajenemisena ja supistumisvireyden laskuna. Joillakin

roduilla todetaan sairauteen liittyviä rytmihäiriöitä, joko kammiolisälyöntisyyttä tai eteisvärinää.

Rytmihäiriöt todetaan sydänfilmitutkimuksella. Rytmihäiriöt voivat esiintyä ilman ultraäänimuutoksia, niitä ennen, tai yhtäaikaaisesti niiden kanssa. Rotukohtaiset vaihtelut tulee huomioida seulontatutkimuksia (PEVISA ja JTO:n tutkimussuositukset jalostuskoirille) laadittaessa. Oireina sydänlihasrappeuman aiheuttamassa vajaatoiminnassa ovat rasituksensietokyvyn alentuminen sekä nesteen kertyminen keuhkoihin, mikä ilmenee yskänä ja hengitysvaikeuksina. Rytmihäiriöistä kammioperäiset rytmihäiriöt voivat olla henkeä uhkaavia, ja saattavat johtaa äkkikuolemaan ilman edeltäviä oireita.

Sydämen ultraäänitutkimus kertoo sydämen kunnon tutkimushetkellä, ja on voimassa vuoden. Koiran tulee olla tutkittaessa vähintään vuoden ikäinen.

Synnyinäisten sydänsairauksien varalta sydäntutkimus voidaan tehdä alle vuoden ikäiselle koiralle ja tutkimusta ei ole tarvetta uusia myöhemmin. Poikkeuksena tästä ovat pulmonaali- ja aorttastenoosit, joissa virallinen sydäntutkimuslausunto voidaan antaa aikaisintaan vuoden iässä. Hankittujen sydänsairauksien (mitraaliläpän rappeuma ja dilatoiva kardiomyopatia, DCM) osalta virallinen sydäntutkimuslausunto voidaan tehdä koiran täytettyä vuoden. Huomioithan, että sydämen auskultaatiotutkimus ei ole riittävä tutkimus annettaessa lausuntoa DCM:n esiintymisestä. (Lähde: Kennelliiton jalostusta ja sairauksia käsittelevät artikkelit, kirjoittaja kardiologi Maria Wiberg).

Dilatoivaa kardiomyopatiaa (tai muutakaan sydänsairautta) potevaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Kuurous ja kuulohäiriöt

Suomessa on tiettävästi todettu vain yksi kuuro pyreneittenkoira 1990-luvulla. Kansainvälisten tilastojen mukaan pyreneittenkoira ei kuulu rotuihin, joilla olisi muita suurempi kuuroutumisen riski, mutta rodussa on todettu yksittäisiä kuuroja yksilöitä. Kuurous voi olla täydellistä tai osittaista. Se voi myös olla toispuoleista, milloin se helposti jää huomaamatta. Perinnöllistä, synnyinäistä kuuroutta saattaa esiintyä valkoisilla koirilla useammin kuin muun värisillä. Useimmissa tapauksissa koirien kuurouden perinnöllisyyden mekanismia ei tiedetä. Epätäydellinen esiintulo lisäksi vielä vaikeuttaa ongelman havainnoimista. Koiran kuuroutumisen riskiin on yhdistetty kaksi geeniä: merlegeeni (mm. collie,tanskandoggi) tai piebaldismi (valkolaikkuisuusgeeni; dalmatialainen, pyreneittenkoira).

Kuulon tutkimisesta

Koirien perinnöllistä kuuroutta tutkitaan testaamalla aivorungon kuuloherätevastetta (Brainstem Auditory Evoked Response, BAER). Testauksen avulla voidaan tunnistaa eläimet, joiden toinen tai molemmat korvat ovat kuuroja. Tois- tai molemminpuolisesti kuuroa koiraa ei tule käyttää jalostukseen.

Degeneratiivinen myelopatia, lyhenne DM, on perinnöllinen selkäytimen rappeumasairaus, joka johtaa takapään heikkouteen ja lopulta halvausoireisiin tyypillisesti 8-14 -vuotiailla koirilla. Oireet alkavat takaraajojen koordinaatiohäiriöillä. Oireiden edelleen edetessä myös eturaajat voivat halvaantua ja virtsan- ja ulosteenkarkailua esiintyy. Sairauteen ei ole parantavaa hoitoa. SOD1 geenimutaation E40K on todettu olevan yhteydessä DM:n syntymiseen. Tässä geenissä DNA ilmenee kahdessa eri muodossa (tai kahtena eri alleelina). "N" alleeli on vallitseva muoto koirissa, jotka hyvin harvoin tai eivät koskaan sairastu DM:an, eli tämän alleelin voi mieltää "normaaliksi" alleeliksi. "A" alleeleja esiintyy useammin koirilla, joilla on kliinisiä DM:n oireita; tämä alleeli voidaan mieltää "vialliseksi" alleeliksi. Yksinkertaistettuna "A" alleeli on yhteydessä DM:aan, "N" alleeli ei ole.

Koira perii vanhemmiltaan kaksi alleelia, toisen isältä ja toisen emältä, joten testituloksia voi olla kolmea erilaista:

- kaksi "A" alleelia - koira on altis eli sillä on riski sairastua

- yksi "A" alleeli ja yksi "N" alleeli - koira on kantaja, sairastuminen hyvin epätodennäköistä
- kaksi "N" alleeliä – normaali/ Degeneratiivinen myelopatia

terve; koira jättää jälkeläisilleen vain "DM-riskittämiä" geenejä

Eli testitulos voi olla joko A/A (sairastumisriski), A/N (kantaja) tai N/N (normaali).

Tietoomme ei ole tullut Suomessa eikä muualla Euroopassa diagnosoidun yhtään DM-tapausta pyreneittenkoirilla. On kuitenkin mahdollista, että vanhoilla koirilla oireet kuten takapään heikkous tai pidätyskyvyttömyys on laitettu "vanhuuden tiliin". Toisaalta vanhana menehtyneille koirille tehdään harvoin ruumiinavauksia, joten sitäkään kautta ei ole tullut tietoa mahdollisista DM-tapauksista. Suomessa on tehty DM-geenitestauksia pyreneittenkoirille ainakin vuosina 2014-2023; kantajia on löytynyt useita eurooppalaisia linjoja edustavista koirista.

Rodun kotimaassa Ranskassa on tutkittu degeneratiiviseen myopatiaan yhdistettyjä geenejä merkittävässä määrin vuodesta 2020, jolloin tutkittiin 75 koiraa, näistä 55 (73%) normaaleja (clear, DM1A-1.1). Vuonna 2021 tutkittiin 64 koiraa, näistä 45 normaaleja, mutta 4 alttiita (at risk, DM1A-2.2). Vuonna 2022 tutkittiin 40 koiraa, joista 88% normaaleja. Vuonna 2023 tutkittiin 45 koiraa, joista 91% normaaleja DM-geenien suhteen. (Lähde R.A.C.P)

Neuronal Degeneration (NDG) on perinnöllinen neurologinen sairaus, jonka on raportoitu esiintyvän pyreneittenkoirissa. Sairaus puhkeaa hyvin nuorena, useimmiten ensimmäisen ikävuoden aikana, mutta saattaa alkaa niin lievänä, ettei sitä heti huomata. Ensimmäiset oireet saattavat ilmetä liukastumisina ja horjumisina. Kävely on epänormaalia: koira vaikuttaa heikolta, kömpelöltä, "kuin olisi huppelissa". Ajan myötä oireet pahenevat. Oireet ilmenevät eritoten takaraajoissa, yleensä molemminpuolisesti. Koordinaatio heikkenee, portaiden kulku vaikeutuu ja koirat saattavat kaatuilla. Sairaus sinällään ei aiheuta kipua mutta kompurointi tai kaatuminen saattaa aiheuttaa vammoja. Sairaus aiheuttaa patologisia muutoksia koko hermoston alueelle (aivoihin, selkäyttimeen ja ääreishermostoon). Se etenee, kunnes koira ei enää pysty kannattelemaan omaa painoaan eikä kävelemään itse.

Minnesotan yliopiston tekemien tutkimusten mukaan sairauden periytymistapa on autosomaalinen resessiivinen; kahta kantajaa ei suositella paritettavan keskenään. Osoitteesta https://drive.google.com/file/d/0B2_OEHvXGzcMS1dLd2I5dWt6akk/view löytyy lähetekeavake sairauden DNA-tutkimukseen. Sairaita yksilöitä on tiettävästi todettu vain USA:ssa ja Kanadassa. Suomessa on testattu ensimmäiset pyreneittenkoirat NDG:n osalta vuonna 2017. NDG-sairasta koiraa ei suositella jalostukseen.

(Lähde: <https://www.vetmed.umn.edu/departments/veterinary-and-biomedical-sciences/research/canine-genetics-lab/genetic-testing/neuronal-degeneration>)

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

(Lähde Koiranet, poimintapäivä 24.8.2024)

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaus	8 vuotta 1 kuukautta	1
Hermostollinen sairaus	6 vuotta 1 kuukautta	6
Iho- ja korvasairaudet	8 vuotta 8 kuukautta	6
Immunologinen sairaus	5 vuotta 8 kuukautta	4
Kadonnut	4 vuotta 6 kuukautta	3
Kasvainsairaudet, syöpä	8 vuotta 5 kuukautta	56
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	7 vuotta 8 kuukautta	18
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	8 vuotta 10 kuukautta	18
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	4 vuotta 1 kuukautta	25
Luusto- ja nivelsairaus	5 vuotta 11 kuukautta	28
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	6 vuotta 5 kuukautta	20
Muu sairaus, jota ei ole listalla	4 vuotta 8 kuukautta	17

Selkäsairaus	8 vuotta 9 kuukautta	2
Silmäsairaus	5 vuotta 5 kuukautta	2
Sydänsairaus	6 vuotta 10 kuukautta	9
Tapaturma tai liikennevahinko	3 vuotta 10 kuukautta	27
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	11 vuotta 6 kuukautta	69
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	7 vuotta 11 kuukautta	8
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	9 vuotta 7 kuukautta	53
Kaikki yhteensä	7 vuotta 10 kuukautta	373
(edellinen jto	7 vuotta 4 kuukautta	246)

4.3.4 Lisääntyminen

Keskimääräinen pentuekoko

Vuosina 2019-2023 keskimääräinen pentuekoko on vaihdellut välillä 5,3-7,4. Yksittäisten pentueiden pentuekoko on vaihdellut välillä 1-13 eloon jäänyttä.

Astumisvaikeudet

Astutukset sujuvat yleensä normaalisti ilman ulkopuolista apua, urosten libido on hyvä. Kasvattajilta saatujen tietojen mukaan muutamassa tapauksessa, kun uros ei ole saanut astuttua narttua, on syyksi selvinnyt penetroitumisen estänyt limakalvopoimu; kun nartulle on tehty sisätutkimus, limakalvopoimu on poistunut (revennyt) ja sen jälkeen astuminen on onnistunut.

Narttujen paritteluhaluttomuutta esiintyy huomattavasti useammin kuin urosten. Sen syitä ei ole kattavasti tutkittu. Narttua, joka ei anna astua toistuvista kiimoista ja useammalla uroksella yritettynä, ei pidä jatkojalostaa keinosiementämälläkään.

Tiinehtymisvaikeudet

Astutettuja narttuja jää tyhjäksi kuulopuheiden perusteella vuosittain, mutta tiinehtymättömyyden tarkkaa lukumäärää tai syitä ei ole tutkittu.

Synnytysongelmat

Pyreneittenkoirat ovat yleensä hyviä synnyttäjiä, niin kuin suurikokoisen pitkäkalloisen rodun tuleekin olla. Kasvattajilta saatujen tietojen perusteella synnytyso ongelmia on ollut hyvin vähän: Kaksi pentuetta keisarinleikattu polttoheikkouden vuoksi. Yhdelle nartulle tiedetään tulleen kohdun kiertymä juuri ennen laskettua aikaa. Yksi perätilassa ollut pentu tarvinnut vetää ulos (selvisi hengissä), yksi synnytys oli erityisen kivulias, muutama raskaus on mennyt yliaikaiseksi ja yhdessä synnytyksessä emän ulkosynnyttimiin tuli verenpurkauma, joka ei vaatinut hoitoa.

Pentujen hoitamiseen liittyvät ongelmat nartuilla

Pyreneittenkoiranartut hoitavat pentujaan yleensä hyvin.

Pentukuolleisuus on ollut kasvattajille tehtyjen kyselyjen mukaan viitisen prosenttia. Tässä mukana jo tiineyden aikana kuolleita pentuja, synnytyksessä kuolleet sekä 1-3 vuorokauden iässä kuolleita.

Synnynnäiset viat ja epämuodostumat

Tavallisin synnynnäinen epämuodostuma on puuttuvat tai vajaasti kehittyneet kaksoiskannukset. Kannusvirhe on kosmeettinen virhe eikä haittaa kotikoiran elämää mitenkään. Kasvattajat ovat myös kertoneet seuraavista yksittäisistä epämuodostumista: vatsaontelo napanuoran kohdalta sulkeutumaton, mikro-oftalmia, sydäntiehyt sulkeutumaton (turvotusta jaloissa), 1 kumpurajalka, lyhyt kippurahäntä, kitalakihalkio.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Ulkomuotoon liittyvät anatomiset piirteet, jotka altistavat rodun yksilöt sairauksille tai lisääntymis- ja hyvinvointiongelmille

Pyreneittenkoira on alkujaan työkoira eikä mikään sen rotumääritelmässä kannusta liioittelemaan ulkonäköön liittyviä seikkoja.

Kasvattajat (ja ulkomuototuomaritkin) kuitenkin tulkitsevat joskus rotumääritelmää liioitellen eli kun rotumääritelmässä sanotaan koiran olevan kookas, niin tulkitaan ”mitä isompi sen parempi”. Äärimmäisen suuri koko ja nopea kasvu altistavat erilaisille kasvuhäiriöille. Syvän rintakehän on epäilty olevan yksi syy rodun alttiudelle mahankiertymään.

Silmien osalta: ”melko pienet” tulkitaan helposti ”mitä pienemmät, sen paremmat”. Ns. hypertyyppin tavoittelu silmien pienuudessa saattaa kuitenkin lisätä silmänsairauksia kuten entropiumia ja mikro-oftalmiaa eli epänormaalia pienisilmäisyyttä.

Pyreneittenkoiran tulisi olla kohtuullisesti kulmautunut sekä edestä että takaa. Etuosat ovat kuitenkin usein melko huonorakenteisia, mikä johtaa epäpuhtaisiin liikkeisiin. Takaosan huonot kulmaukset taas altistavat helposti polven ongelmille tai heikoille kintereille. Etu- ja takaosan kulmausten epäsuhtaisuus, pyreneittenkoiralla usein niin päin, että takaosa on paljon voimakkaammin kulmautunut kuin etuosa. Monet lanneosat ovat liian pitkiä ja lantiot jyrkkiä. Nämä kaikki virheet saattavat aiheuttaa epätaloudellisia liikeratoja, vääränlaista kuormitusta lihaksistolle ja pitkällä aikavälillä lihaskipua.

Joitakin ahtaita korvakäytäviä esiintyy, mikä vaikeuttaa korvan puhdistamista, heikentää korvan ilmastoitumista ja altistaa korvatulehduksille.

4.3.6 Yhteen veto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Keskeisimmät ongelmakohdat

Jalostuksen tarkoituksena on tuottaa terveitä, rotutyyppillisiä pyreneittenkoiria. Pyreneittenkoirissa kuitenkin esiintyy vakavia sairauksia kuten pahanlaatuisia kasvaimia, mahankiertymää ja epilepsiaa. Lonkkanivelen dysplasia, olkanivelen OCD, patellaluksaatio ja kyynärnivelen dysplasia – kaikista näistä esiintyy niin vaikea-asteisia löydöksiä, että ne rajoittavat ko yksilöiden jalostuskäyttöä. Silmien löydökset ovat lisääntyneet tutkimusten myötä. Iho- ja korvaongelmia esiintyy melko paljon, ja niistä ainakin osa lienee seurausta immuunijärjestelmän häiriöstä, mutta jää usein vaille tarkempaa diagnoosia, kun hoito on enemmänkin oireenmukaista kuin syihin paneutuvaa.

Väistyvästi periytyviä sairauksia ehkäistään populaatiotasolla varmimmin välttämällä sukusiitosta ja huolehtimalla rodun geenipoolin monimuotoisuudesta.

Yksilötasolla on arvioitava sairauden vakavuutta ja perinnöllisyyden osuutta sairauden tai vian puhkeamisessa. Yleisohjeena voidaan pitää, että jalostuskoiran itsensä pitää olla kaikin tavoin terve, sairaita koiria ei tule käyttää jalostukseen. Erittäin vakavien sairauksien kuten epilepsian ollessa kyseessä voi olla perusteltua rajoittaa myös niiden koirien jalostuskäyttöä, joiden jälkeläisissä on toistuvasti esiintynyt kyseistä sairautta. Vähemmän vakavien vikojen, ollessa kyseessä, saattaa riittää, että vältetään ”astuttamasta vikaa vialla”:

On sitten kyse mistä sairaudesta tahansa, siitä tiedottaminen on ensiarvoisen tärkeätä rodun tulevaisuutta ajatellen.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

PYRENEITTENKOIRA (CHIEN DE MONTAGNE DES PYRENEES) Ryhmä: 2, FCI:n numero: 137

Hyväksytty: FCI 2.4.2001; SKL-FKK 18.2.2003

Alkuperämaa: Ranska

KÄYTTÖTARKOITUS: Vuoristossa käytettävä karjalaumojen suojelija

FCI:N LUOKITUS: Ryhmä 2 pinseri ja snautserityyppiset, molossityyppiset sekä sveitsinpaimenkoirat
Alaryhmä 2 vuoristotyyppiset molossit

Käyttökoetulosta ei vaadita

LYHYT HISTORIAOSUUS: Pyreneittenkoiria on ollut Pyreneitten vuoristossa ammoisista ajoista lähtien.

Ne tunnettiin jo keskiajalla, jolloin niitä käytettiin linnojen vahtikoirina. Rotu mainittiin Gaston Phoebusin kirjoituksissa 1300-luvulla. Se oli arvostettu seurakoiria jo 1600-luvulla ja tunnettiin osana Ludwig XIV:n hovin loistoa. Ensimmäinen yksityiskohtainen kuvaus pyreneittenkoirasta on kreivi de Bylandtin kirjassa vuodelta 1897. Ensimmäiset rotuyhdistykset aloittivat toimintansa kymmenen vuotta myöhemmin. Vuonna 1923 Réunion des Amateurs de Chiens Pyrénées laati virallisen rotumääritelmän Ranskan Kennelklubille Bernard Sénac-Lagrangen aloitteesta. Nykyinen rotumääritelmä on edelleen hyvin samankaltainen kuin vuonna 1923 laadittu, joskin siihen on lisätty joitakin tarkennuksia.

YLEISVAIKUTELMA: Kookas, vaikuttava ja vahvarakenteinen, kuitenkin tietyllä tavalla tyylikäs.

TÄRKEITÄ MITTASUhteita: Kallon leveys on korkeintaan sama kuin sen pituus. Kuono-osa on hieman kalloa lyhyempi. Rungon pituus olkanivelestä istuinluun kärkeen on hieman suurempi kuin säkäkorkeus. Rintakehän syvyys on puolet säkäkorkeudesta tai hieman vähemmän.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Pyreneittenkoiria on käytetty suojelemaan itsenäisesti karjalaumoja pedoilta. Jalostuksessa päähuomio on kiinnitetty vahtimis- ja varoittamisominaisuuksiin sekä laumaan leimautumiseen. Tämän ansiosta koirasta on tullut voimakas ja ketterä sekä suojeltaviaan kohtaan lempeä ja kiintyvä. Itsenäisyys ja aloitekyky ovat ominaisia tälle suojelukoiralle, minkä vuoksi isännältä vaaditaan tiettyä auktoriteettia.

PÄÄ: Ei liian voimakas suhteessa koiran kokoon. Pää on sivuilta melko litteä.

Kallo: Kallon leveys on korkeintaan sama kuin sen pituus. Kallo on hieman kaartunut, joten pääläen harjanne erottuu tunnusteltaessa. Niskakyhmy on selvästi erottuva, kallon takaosa on soikea.

Kulmakaaret eivät ole korostuneet. Silmien välissä oleva otsauurre on tuskin tunnusteltavissa.

Otsapenger: Vähäinen, ei jyrkkä.

Kirsu: Täysin musta.

Kuono: Leveä, hieman kalloa lyhyempi, tasaisesti kärkeä kohti kapeneva, ylhäältä katsottuna tylpän V-kirjaimen muotoinen ja silmien alta täyteläinen.

Huulet: Vain hieman riippuvat, juuri alaleuan peittävät; mustat tai hyvin voimakkaasti mustaläiskäiset samoin kuin kitalaki.

Leuat / hampaat: Hampaiston tulee olla täydellinen, hampaiden terveet ja valkoiset.

Leikkaava purenta (yläleuan etuhampaat peittävät tiiviisti alaleuan etuhampaat).

Tasapurenta on sallittu, samoin kuin alaleuan kahden keskimmäisen etuhampaan kallistuminen eteenpäin.

Silmät: Melko pienet, mantelinmuotoiset, hieman vinoasentoiset ja väriltään meripihkan ruskeat.

Silmäluomet ovat tiiviit ja mustareunaiset. Ilme on älykäs ja mielteliäs, katse lempeä ja uneksiva.

Korvat: Silmien tasolle kiinnittyneet, melko pienet, kolmion muotoiset ja kärjestään pyöristyneet.

Korvat riippuvat litteinä päänmyötäisesti ja kohoavat hieman koiran ollessa tarkkaavainen.

KAULA: Vahva ja melko lyhyt. Vain hieman löysää kaulanahkaa.

RUNKO: Pituus olkanivelestä istuinluun kärkeen on hieman säkäkorkeutta suurempi. Rintakehän syvyys on puolet säkäkorkeudesta tai hieman vähemmän.

Ylälinja: Kiinteä.

Säkä: Leveä.

Selkä: Pitkä ja vahva.

Lanne: Keskipitkä.

Lantio: Hieman viisto; sarvennaiset ovat melko erottuvat.

Kupeat: Vain hieman laskeutuneet.

Rintakehä: Leveä ja tilava, ei liian syvä, ulottuu korkeintaan kyynärpäiden tasolle. Syvyys on puolet

säkäkorkeudesta tai hieman vähemmän. Kylkiluut ovat hieman kaareutuneet.

HÄNTÄ: Ainakin kintereisiin ulottuva, tuuhea ja puuhkamainen. Koiran ollessa rauhallinen häntä on alhaalla ja sen kärjessä on mieluiten J:n muotoinen koukku. Koiran ollessa tarkkaavainen häntä nousee selän päälle ja kiertyy kaarelle, hännän kärki koskettaa lannetta (Pyreneitten asukkaat kutsuvat sitä "arrounderaksi").

RAAJAT

ETURAAJAT:

Yleisvaikutelma: Eturaajat ovat suorat ja vahvat.

Lavat: Kohtalaisen viistot.

Olkavarret: Lihaksikkaat ja keskipitkät.

Kyynärvarret: Suorat, vahvat ja hapsuiset.

Ranteet: Suoraan kyynärvarsien jatkeena.

Välikämmenet: Hieman viistot.

Etukäpälät: Tiiviit ja vain hieman pitkänomaiset; varpaat ovat hieman kaareutuneet.

TAKARAAJAT:

Yleisvaikutelma: Takaraajojen hapsut ovat pitemmät ja tuuheammat kuin eturaajoissa. Takaa katsottuna takaraajat ovat yhdensuuntaiset ja pystysuorat.

Reidet: Lihaksikkaat ja kohtalaisen viistot, eivät kovin pitkät.

Polvet: Kohtalaisesti kulmautuneet ja eteenpäin suuntautuneet.

Sääret: Keskipitkät ja vahvat.

Kintereet: Leveät, kuivat ja kohtalaisesti kulmautuneet.

Takakäpälät: Kuten etukäpälät.

Kannukset: Molemmissa takaraajoissa on hyvin muodostuneet kaksoiskannukset.

Eturaajoissa voi olla joko yksinkertaiset tai kaksoiskannukset.

LIIKKEET: Voimakkaat ja keveät, eivät koskaan raskaat. Liikkeet ovat pikemminkin pitkät kuin lyhyet ja nopeat, ja niissä on tiettyä joustavuutta ja tyylikkyyttä. Oikeat kulmaukset mahdollistavat kestävän liikunnan.

NAHKA: Paksu ja joustava, rungossa on usein pigmentoituneita läiskiä.

KARVAPEITE

KARVA: Peitinkarva on runsasta, rungonmyötäistä, melko pitkää ja taipuisaa, hieman karheaa lavoissa ja selässä. Hännässä ja kaulan ympärillä karva on pitempää ja kaulassa se voi olla hieman laineikasta.

Runsaat housukarvat ovat hienot ja villavat. Aluskarvankin tulee olla runsasta.

VÄRI: Valkoinen, jossa voi olla mäyrän- tai sudenharmaita, vaaleankeltaisia tai oransseja (arroye) merkkejä päässä, korvissa, hännän tyvessä ja joskus rungossa. Mäyränharmaat merkit ovat arvostetuimmat.

KOKO JA PAINO

Säkäkorkeus: Urokset 70 - 80 cm, nartut 65 - 75 cm. Tyypiltään erinomaisille yksilöille sallitaan 2 cm:n ylitys.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin.

- Yleisvaikutelma: Raskasrakenteisuus vailla arvokkuutta, lihavuus, velttous tai lymfaattisuus.

- Pää: Raskas, suorakaiteen muotoinen; liian leveä kallo; kaareva otsa; liikaa korostunut tai puuttuva otsapenger; liian riippuvat huulet; riittämättömästi pigmentoituneet kirsu, silmäluomet ja huulet.

- Silmät: Pyöreät, vaaleat, syvällä sijaitsevat tai ulkonevat, liian suuret tai liian pienet, liian lähekkäin tai liian kaukana toisistaan sijaitsevat; näkyvä vilkkuluomi; kova ilme.

- Korvat: Leveät, pitkät, kiertyneet, taittuneet, taakse päin kääntyneet tai ylös kiinnittyneet.

- Kaula: Ohut, pitkähkö tai liian lyhyt, jolloin pää näyttää kiinnittyneen suoraan lapoihin; liian paljon kaulanahkaa.

- Runko: Notko- tai köyry selkä, takakorkeus; roikkuva tai vinttikoiramaisesti ylös vetäytynyt alalinja.

- Rintakehä: Liian leveä tai liian kapea eturinta; litteä tai tynnyrimäinen rintakehä.

- Häntä: Niukkakarvainen tai huonoasentoinen, liian lyhyt tai liian pitkä; häntä, jossa ei ole puuhkaa;

häntä, joka ei nouse kaarelle koiran liikkeessä tai on jatkuvasti kaarella myös koiran ollessa rauhallinen.

- Eturaajat: Sisä- tai ulkokierteiset käpälät; liian avoin lavan ja olkavarren välinen kulma.
- Takaraajat: Sisä- tai ulkokierteiset käpälät; suorat tai ylikulmautuneet kinteret.
- Käpälät: Pitkät, litteät.
- Karvapeite: Lyhyt, kihara, silkkinen tai pehmeä karva; pohjavillan puuttuminen.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus ja liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen
- Kirsu: Muun värinen kuin täysin musta kirsu.
- Leuat: Ala- tai yläpurenta, kaikki epänormaaliudet purennassa.
- Silmät: Lihaväriä silmäluomissa, keltaiset silmät.
- Kannukset: Kannusten puuttuminen; yksinkertaiset kannukset tai surkastuneet kaksoiskannukset takaraajoissa.
- Väri: Muut kuin rotumääritelmässä mainitut värit.
- Koko: Annetun säkäkorkeuden ylitys tai alitus.

HUOM: Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittyntä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin. Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Rodun koirien näyttelykäynnit vuosina 2014-2023

	ERI	EH	H	T	EVA	HYL	Yhteensä
Junioriluokka	490 tulosta	139 tulosta	25 tulosta	0 tulosta	6 tulosta	1 tulosta	661 tulosta
Nuorten luokka	253 tulosta	48 tulosta	16 tulosta	0 tulosta	1 tulosta	1 tulosta	319 tulosta
Avoin luokka	446 tulosta	142 tulosta	23 tulosta	3 tulosta	4 tulosta	1 tulosta	619 tulosta
Käyttöluokka	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta
Valioluokka	755 tulosta	50 tulosta	6 tulosta	0 tulosta	2 tulosta	0 tulosta	813 tulosta
Veteraaniluokka	165 tulosta	8 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	2 tulosta	0 tulosta	175 tulosta
Yhteensä	2109 tulosta	387 tulosta	70 tulosta	3 tulosta	15 tulosta	3 tulosta	2587 tulosta

Vuosien 2019-2023 näyttelytuloksista ERI:n saaneita oli 80%, EH:n 15%, H:n 4% T:n 0%. EVA (ei voida kaikilta osin arvostella) osuus oli 1% (8 kpl) ja HYL (hylätty) 0% (2 kpl).

Erikoisnäyttely 2013 Tuomari Alain Pecoult, Ranska

Tuomarikertomuksesta poimittua: kiitosta sai koirien terve rakenne, koko, luusto, turkki, pigmentaatio. Virheinä mainittu; osalla koirien päissä on puutteita, ominainen pyreneittenkoirien ilme puuttui, täytteen puute silmien alta. Korvien kiinnitys joillain liian korkealle. Muutamilla hieman pitkä runko ja osalla koirista olisi saanut olla pidemmät jalat.

43 esitettyä koiraa, 38 koiraa sai laatuarvosanan Erinomainen, 4 sai Erittäin Hyvä, 1 Hyvä

Erikoisnäyttely 2015 Tuomari Elena Vespa, Italia

Tuomarikertomuksesta poimittua: kiitosta rakenteesta ja päiden mittasuhteista, tyyppillinen haaveileva ilme, tasapainoisia hyvin täyttyneitä ja hyvän kokoisia runkoja ja erinomaisia turkkeja. Joustavia liikkeitä ja maata voittavaa askellusta. Virheinä mainittu: liian vähän täytettä silmien alla, muutamalla koiralla pehmeä selkälinja ja korkea lantio, riittämättömät kinnerkulmat. Maininta myös muutamista epämuodostuneista kaksoiskannuksista.

25 esitettyä koiraa, 20 koiraa sai laatuarvosanan Erinomainen, 5 sai Erittäin Hyvä.

Erikoisnäyttely 2017 Tuomari Elina Haapaniemi, Suomi

26 esitettyä koiraa, 17 sai laatuarvosanan Erinomainen, 8 sai Erittäin hyvä, yksi sai arvosanan Hyvä.

Erikoisnäyttely 2019, 40-v. Juhlanäyttely, Tuomari Helge Werner Hagen, Norja

39 esitettyä koiraa, 31 sai laatuarvosanan Erinomainen, 6 sai Erittäin hyvä. Näyttelyssä esitettiin kaksi pentua, joista toinen sai Kunniapalkinnon.

Erikoisnäyttely 2021 Tuomari Marianne Holm-Larnemaa, Suomi

33 esitettyä koiraa, 20 sai laatuarvosanan Erinomainen, 9 sai Erittäin hyvä, 3 sai arvosanan Hyvä. Näyttelyssä esitettiin vain yksi pentu.

Erikoisnäyttely 2023 Tuomari Christian Rei, Ranska

46 esitettyä koiraa, 21 sai laatuarvosanan Erinomainen, 14 sai Erittäin hyvä, 8 sai arvosanan Hyvä, yksi Tyydyttävän. Kaksi esitettyä pentua saivat molemmat Kunniapalkinnon.

Rodun koirien jalostustarkastukset

Jalostustarkastus 2014: kuusi urosta ja seitsemän narttua. Pari mainintaa takaosista ja kahdelle suositeltiin uusintatarkastusta. Tarkastajana Elina Haapaniemi.

Jalostustarkastus 2016: Elina Haapaniemi tarkasti yhden uroksen ja kolme narttua. Mainintoja takaosista, päistä, yksi steriloitu narttu.

Jalostustarkastus 2018: Elina Haapaniemi tarkasti yhden uroksen ja yhden nartun. Toiselle koiralle maininta niukoista etukulmauksista, ahtaasta etuosasta ja kinnerahtaasta takaosasta. Toinen koira ei nostanut häntää liikkeessä ja toinen kantoi liian tiukalla kiepillä.

Jalostustarkastus 2022: Elina Haapaniemi tarkasti kolme urosta ja kaksi narttua. Tarkastaja olisi toivonut osalle koirista enemmän täytettä silmien alle. Pigmenttiin toivottiin syvyyttä osalla koirista. Muutamalla oli liian kookkaat tai korkealle kiinnittyneet korvat. Myös löysistä huulista sekä pienistä hampaista mainittiin. Päissä oli myös toivomisen varaa muutamalla koiralla ja muutaman silmät olivat suurehkot.

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus on lauman vartiointi; ympärivuorokautisesti ja ympärivuotisesti, usein vaikeakulkuisessakin maastossa. Tämä edellyttää kokoa ja voimaa sekä kestävyyttä liikkua. Kestävyys liikuntaan saadaan terveestä rakenteesta ja tasapainoisista, liioittelemattomista kulmauksista. Pienenä yksityiskohtana on ajateltu kaksoiskannusten alkuperäisen tarkoituksen olleen pidon parantaminen jyrkillä vuorenrinteillä. Monen koiran kannukset ovat nykyään heikot ja sijaitsevat korkealla, joten niillä ei juurikaan liene enää käyttöä ”ylimääräisinä varpaina”. Turkin tulisi olla säänkestävä, jotta koira voi työskennellä ulkona säällä kuin säällä. Sadetta kestää parhaiten turkki, joka ei ole liian runsas ja jossa on karkea vettähylkivä peitinkarva; turkin liiallinen pehmeys altistaa sekä kastumiselle että takkuuntumiselle.

4.4.4 Yhtenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Keskeisimmät ongelmakohdat

Ellei pyreneittenkoiralla ole oikeanlaista päätä ja ilmettä, se on ”vain suuri valkoinen koira”. Tärkeintä on saada päistä rodulle tyypillisiä pehmeine linjoinen ja pyreneläisine ilmeineen, jonka tekee kiilamainen pehmeälinjainen pää, jossa hyvä täyte silmien alla, mantelinmuotoiset ulkoreunoiltaan vähän ylöspäin vinot silmät ja silmien korkeudelle kiinnittyvät melko pienet korvat. On päästävä eroon niin raskaista kuin liian keveistäkin päistä, korkeista otsapenkereistä sekä epätyypillisistä silmistä.

Kiinnitettäessä huomiota koiran päähän ja ilmeeseen ei saa kuitenkaan unohtaa yhtä tärkeää, terverakenteista runkoa. Suurin ongelma rungossa ovat edelleen heikot etuosat, mutta takaosissakin näkyy edelleen puutteita. Maatavoittavat ja vahvat liikkeet eivät ole itsestäänselvyys.

Ongelmien mahdollisia syitä

Koska kyseessä on alun perin työkoira, jalostusvalinnat tehtiin historiassa pitkälle käyttöominaisuuksien

mukaan. Niinpä rodussa oli alun perinkin hieman toisistaan eroavia tyyppejä. Rotumääritelmää ei ranskalaisten historiaa tuntevien kasvattajien mukaan laadittu kovin yksityiskohtaiseksi, jotta se ei olisi sulkenut pois liikaa Pyreneiden eri osissa olleista, hiukan eri näköisistä yksilöistä.

Kun työkäytön merkitys väheni, kauniista päästä tuli etenkin rodun kotimaassa niin tärkeä jalostuskriteeri, että puutteet rakenteessa annettiin ehkä liian usein anteeksi jalostusvalintoja tehtäessä. Karvaisen koiran etuosan rakenteen arviointi lienee myös joillekin vaikeaa.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Edellinen Kennelliiton hyväksymä JTO oli voimassa 2020-2024; se oli tehty ensimmäistä kertaa uudelle pohjalle.

Rodun ensimmäisen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Ensimmäinen JTO rodulle hyväksyttiin kaudelle 2008-2012.

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Vuosina 2014-2023 eniten käytettyjen jalostusurosten taso

Uros	terveystietoja / kuolinikä ja syy	jälkeläisiä	HD sairaat/ tutkitut	muuta tod. jälkeläisissä
Echo de'Chien Avangard King s.2010	B/A,0/0,0/0, silmät ok kuollut 7v (lonkan luks)	32	1/3	vain vähän tutkittuja ja näyttelyssä käyneitä
Itou de Bigerionnes s.2013	A/A,0/0,0/0, silmät ok, DM clear, NDG clear, LTE54 Kuolinsyy luusyoöpä	27	0/14	patellaluksaatio epilepsia
Aslan l'Antre du Patou s.2016	A/A, 0/0, 0/0, silmät ok Elinikä melkein 8v	27	0/5	olkanivelen OC 2/3 tutkitusta
Chenespace Ylang Ylang s.2014	B/B, 0/0, kuollut 9,7v	26	2/8	kilpirauhasen vajaatoiminta
Chenespace Patron s.2010	C/A,0/0,0/0, silmät ok DM clear, HUU clear 9-vuotiaana BISS ja Veteran of Veterans Kuolinsyy vanhuus lähes 14 v. iässä	23	2/9	

Viisi eniten käytettyä urosta ovat kaikki kattavasti terveystutkittu ja ulkomuodollisesti laadukkaita. Patron saavutti lähes 14 vuoden iän, mikä on harvinaista rodussa, etenkin urosten keskuudessa. Osalla jälkeläisnäyttö vähäinen. Vain yhdellä on luonnetestitulos.

Vuosina 2014-2023 eniten käytettyjen jalostusnarttujen taso

Narttu	terveystietoja/ kuolinikä ja syy	jälkeläisiä	HD sairaat/ tutkitut	muuta tod. jälkeläisissä
Echo de'Chien Bewitched s.2011	B/B, 0/0, 0/0, silmät ok kuollut 8v (kasvain)	34	4/10	2 x kasvain nuorella iällä (lop 1,6 ja. 2v), käytöshäiriö (lop.3v), ontuminen ja yleiskunnon pettäminen (lop. 4v),
Chenespace Fast and Furious s.2017	A/A,0/0,0/0, silmät ok Elinikä 5.8v (tapaturma)	21	1/5	Olkanivelen OC 1/3 tutkitusta
Chenespace Bad Attitude s.2015	A/A,0/0,0/0, silmät ok	18	0/12	Olkanivelen OC 2/5 tutkitusta; kaihilöydöksiä
Jaal du Hogan des Vents s.2014	B/B,0/0,0/0,distichiasis kuollut 7v (tapaturma)	18	2/2	Olkanivelen OC ½ tutkitusta
Rives d'Eaux Dacre Freyer s.2016	A/A,0/0,0/0, silmät ok kuollut 8,5v mahalaukun kiertymään	18	ei tutkittuja jälkeläisiä	Ei tiedossa

Viisi eniten käytettyä narttua ovat kaikki kattavasti terveystutkittu ja ulkomuodollisesti laadukkaita. Osalla jälkeläisnäyttö vähäistä. (Lähde Koiranet; 8/2024)

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Pyreneittenkoiran PEVISA on sisältänyt vuodesta 2008 lonkkien ja kyynärien tutkimuspakon. Vaikka raja-arvoja ei ole määrätty rekisteröinnin ehdoksi, yleisesti oletetaan, että tietoisuus lonkkadysplasian asteesta ohjaa käyttämään mahdollisimman terveitä koiria.

Vuosille 2020-2024 hyväksytyt JTO:n tavoitteet ja niiden toteutuminen

Tavoite JTO:ssa 2020-2024	Toimenpide	Tulos
Geenipohjan laajentaminen: -vähintään kolmasosaa rekisteröidyistä koirista käytetään jalostukseen, tasaisesti eri pentueista ja suvuista; tuodaan esille jalostuskelpoisia uroksia, joilla ei ole jälkeläisiä.	Jalostussuositus: yksilön jälkeläismäärä max 10 % kahden edellisvuoden rekisteröinneistä ja max 5% neljän edellisvuoden rekisteröinneistä Tuonnit	-Jalostukseen käytetty alle viidennestä koirista, tässä ei ole saatu aikaan muutosta -2019-2023 neljälle urokselle ja kolmelle nartulle rekisteröitiin yli 15 jälkeläistä
Terveysten edistäminen: Lonkkien ja kyynärien osalta halutaan vähintäänkin säilyttää nykyinen taso. Silmätutkimuksia, selkä- ja olkanivelkuvauksia toivotaan tehtävän enemmän, samoin etenkin perimän monimuotoisuutta kuvaavia DNA-tutkimuksia. Tutkimusten määrää pyritään lisäämään tukemalla tutkimuksia avustuksilla.	PEVISA Jalostussuositukset Terveystutkimusavustukset; rotuyhdistys päätti lopettaa terveystutkimusavustukset	Lonkkakuivatut 2014-2017 31% rekisteröinneistä 2018-2023 42% rekisteröinneistä eli määrä noussut olkanivelten OC-tutkimukset: v.2019 4kpl v.2020 7kpl v.2021 17kpl v.2022 23kpl v.2023 17kpl v.2024 2kpl (8/24 mennessä) DNA-tutkimuksia tehty enemmän, mutta tulosten saaminen julkisiksi on haasteellista
Pyritään lisäämään luonnekuvauksessa käyneiden koirien ja luonteen osalta jalostustarkastettujen koirien määrää.	Jalostussuositus Luonnetesti/kuvaus-avustus; yhdistys päätti lopettaa avustukset Testien ja tarkastusten järjestäminen/paikkojen hankkiminen muiden testeistä	Ei luonteen osalta jalostustarkastettuja eikä luonnekuvattuja koiria. Lopetus käytösongelmien takia: 2010-2014 7 koiraa 2015-2019 6 koiraa 2019-2023 2 koiraa

(Lähde: Koiranet, poimittu 8/24)

Jalostuksen ulkopuolelle jäävien koirien osuus

Jalostukseen käytettyjen koirien osuus on vaihdellut vuosina 2019-2023 välillä 6-19 % (Koiranet) eli jalostuksen ulkopuolelle on jäänyt 81-94% rekisteröidyistä koirista.

Jalostuksesta jää pois koiria puuttuvien PEVISA-tutkimusten vuoksi. Myös vakavat sairaudet ja luonneongelmat sulkevat koiria pois jalostuksesta. Toisaalta pentujen vähäinen kysyntä vaikuttanee rekisteröintimääriin laskevasti.

Jalostussuositusten ja PEVISAn ajantasaisuuden arviointi

PEVISA edellyttää jalostuskoirilta lonkka- ja kyynärlausunnon. PEVISA ei aseta raja-arvoja, mutta jalostussuositusten mukaan lonkkaniveltulos saa olla korkeintaan C ja kyynärniveltuloksen on oltava O/O. Jalostussuositusten mukaan pentujen vanhemmilla tulee olla myös astutushetkellä voimassa oleva polvitutkimus, silmätutkimus sekä OC lausunto. Toisen vanhemmista tulee olla DM clear. Tämän lisäksi pyreneittenkoirille teetetään selkäkuvauksia ja muita DNA-tutkimuksia. Voidaan sanoa, että jalostukseen käytetyt koirat ovat melko kattavasti terveystutkittuja, mutta ovatko kriteerit kuitenkin liian tiukat kun vain 6-19% koirista käytetty jalostukseen.

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuspohja

Suurimpana uhkana rodun tulevaisuudelle on geenipoolin kapeneminen ja sen myötä yleistyvät ongelmat. Rodun populaationa pitää nähdä vähintään koko Euroopan kanta; jalostusyhteistyö muiden maiden kanssa on välttämätöntä, koska Suomen kanta ei riitä menestykselliseen rodun jalostukseen. Olisi hyvä, jos jo ennen tuonteja voitaisiin tutkia suunnitellun tuonnin perimän eroavuus DNA-testillä.

Yhtään sukua/linjaa ei saisi päästää loppumaan.

Geenipohjan laajentaminen:

- vähintään kolmasosaa rekisteröidyistä koirista käytetään jalostukseen, tasaisesti eri pentueista ja suvuista; tuodaan esille jalostuskelpoisia uroksia, joilla ei ole jälkeläisiä.
- sukupolven tehollinen populaatiokoko pyritään nostamaan

Käyttäytyminen ja luonne

Tämänhetkisestä koirakannasta on hyvin vähän tutkittua tietoa luonteen ja käyttäytymisen osalta. Pyritään lisäämään luonnekuvauksessa käyneiden koirien ja luonteen osalta jalostustarkastettujen koirien määrää; Haastatellaan tilallisia koirien työkäyttö-ominaisuuksista.

Käyttöominaisuudet

Pyreneittenkoiran pääasiallinen käyttömuoto Suomessa on edelleen vahti- ja seurakoira. Pyritään lisäämään pyreneittenkoiran käyttöä laumanvartijana.

Terveys ja lisääntyminen

Lonkkien ja kyynärien osalta halutaan vähintäänkin säilyttää nykyinen taso. Silmätutkimuksia, selkä- ja olkanivelkuvauksia toivotaan tehtävän enemmän, samoin etenkin perimän monimuotoisuutta kuvaavia DNA-tutkimuksia.

Rodun lisääntymisterveydestä: urosten sperman laadusta, narttujen kiimahäiriöistä ja tiinehtymisvaikeuksista tulisi saada enemmän tietoa.

Ulkomuoto

Rodun taso ulkonäöllisesti on parantunut merkittävästi muutaman vuosikymmenen takaisesta; monet rodun edustajat ovat jo erikoistuomareiden mielestä oikeaa tyyppiä. Parhaat Suomessa kasvatetut koirat ovat menestyneet Ranskan ja Italian erikoisnäyttelyissä. Tämä taso halutaan säilyttää. Tason seuraamiseen paras keino on saada etenkin erikoisnäyttelyihin asiantuntevat tuomarit, ja sitten saada ne koirat sinne näyttelyyn.

Tavoitteena saada kolmannes kannasta osallistumaan näyttelyyn tai jalostustarkastukseen.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Suomen Pyreneläiset ry:n Jalostussuositukset löytyvät kokonaisuudessaan [www-sivuilta](http://www.suomenpyrenelaiset.fi) osoitteesta **www.suomenpyrenelaiset.fi**

Jalostukseen suositellaan käytettäväksi mahdollisimman tyypillisiä, rotumääritelmän mukaisia, terveitä ja hyväluonteisia koiria.

Lonkat: Jalostukseen käytettävien pyreneittenkoirien tulee olla virallisesti lonkkakuvattuja.

Jalostukseen käytettävien koirien lonkkatutkimuksen tulos tulee olla korkeintaan C.

Kyynärät: Jalostukseen käytettävien pyreneittenkoirien tulee olla virallisesti kyynärtutkittuja.

Jalostukseen käytettävien koirien kyynärtutkimuksen tulos tulee olla korkeintaan O/0.

Olkaniivelet: Jalostukseen käytettävillä koirilla tulee olla virallinen olkanivelen OC-lausunto.

Polvet: Pentueen vanhemmilla tulee olla voimassa oleva virallinen polvitarkastuslausunto.

Silmät: Jalostukseen käytettävien pyreneittenkoirien tulee olla virallisesti silmäpeilattuja. Silmäpeilaus ei saa osoittaa perinnöllisen sairauden merkkejä. Koiria, joilla on lievä silmälöydös, voidaan käyttää jalostukseen. Lieviksi silmälöydöksi (silmäsairauksiksi) luetaan: iris-iris PPM, PHTVL/PHPV 1, MRD ja Distichiasis. Käytettäessä jalostukseen koiraa, jolla on lieväksi määritelty silmäsairaus, tulee toisen osapuolen olla silmiltään täysin terve.

Ikävaatimukset: Jalostukseen käytettävän pyreneittenkoiran tulee olla vähintään 24 kk vanha. Nartun tulee olla alle 8-vuotias.

Sairaudet: Rodussa todetut sairaudet tulee huomioida jalostuksessa siten, että pyritään estämään niiden lisääntyminen. Mahdollisesti perinnöllistä sairautta mm. epilepsia, autoimmuunisairauksia ja sydänsairauksia sairastavia koiria ei tule käyttää jalostukseen.

Läheinen sukusiitos: Pentueen sukusiitosasteen tulee olla alle 6,25 % laskettuna 5 sukupolvella.

Matador-jalostuksen vastustaminen: Jotta rodun perimä ei kaventuisi liikaa, yhden yksilön jälkeläisten määrä saa olla korkeintaan 10 % viimeisten 2 vuoden sekä korkeintaan 5 % viimeisten 4 vuoden rekisteröinneistä rodussa. Määrä ei saa ylittyä kummallakaan tavalla laskettuna.

Näyttelytulokset: Jalostukseen käytettävillä pyreneittenkoirilla tulee olla vähintään 24 kk iässä saavutettu näyttelytulos, jonka tulee olla vähintään EH (erittäin hyvä).

6.3 Rotuyhdistyksen toimenpiteet

PEVISA-ohjelmaa jatketaan entisen kaltaisena.

Tiedotetaan jalostukseen sopivista uroksista (vähintään PEVISA-vaatimukset) Jalostusuroslistalla.

Pyritään järjestämään kerran vuodessa luento koiran terveydestä ja periytyvyydestä.

Vuosittain tehdään yhteenveto tärkeimmistä populaation tunnusluvuista, terveys- ja luonnekartoituksista.

Jalostustarkastukset: Yhdistys pyrkii järjestämään vähintään joka toinen vuosi jalostustarkastuksen, jonka yhteydessä voidaan järjestää asiantuntijaluentoja.

Erikoisnäyttely: Joka toinen vuosi yhdistys järjestää erikoisnäyttelyn.

Luonnetesti ja/tai MH-koe pyritään järjestämään joka toinen vuosi yhteistyössä muiden yhdistysten kanssa.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodun jalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

Rodun alhaiset rekisteröintimäärät ja kannan pieni koko nähdään uhkana. Vielä löytyy kuitenkin koiria, jotka eivät ole sukua toisilleen. Dna-tutkimuksin voidaan varmistaa tuontikoirien eriperimäisyys. Kaksoisastutuksilla voidaan lisätä eri urosten käyttöä. Tuonti on helpottunut, ja keinosiemennyksen avulla voidaan helpommin käyttää ulkomaisia uroksia.

Alkuperäisen käytön mahdollistavan luonteen katoaminen koetaan uhkana ja arkuuden pelätään lisääntyvän rodussa. Jos pentuja teetetään liikaa, saattaa se johtaa kodinvalitsemiskriteereistä tinkimiseen. Oikealla pentu/kotivalinnalla rotu kuitenkin menestyy sekä työ- että perhekoirana. Tiedon lisäämisellä on tässä tärkeä merkitys.

Varautuminen ongelmiin

Tiedon tarjoaminen sekä kasvattajille että rotua harkitseville on erittäin tärkeää ja sillä voidaan ennaltaehkäistä monia ongelmia.

Uutta tietoa sekä luonteesta että terveydestä saadaan riittävän kattavilla luonne- ja terveystutkimuksilla.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Vuosi	Tehtävä tai projekti
2025	Erikoisnäyttely, sen yhteydessä rakenneluento
2026	Jalostustarkastus
2027	Erikoisnäyttely, luento
2028	Luonteen jalostustarkastus
2029	Erikoisnäyttely, luento

JTO:n ja PEVISAn vaikutuksen seuraaminen

Jalostustoimikunta on ensisijaisesti vastuussa tavoiteohjelman toteutumisen seurannasta. Koska jalostustoimikunta toimii hallituksen alaisuudessa, jalostustoimikunta raportoi hallitukselle, joka viime kädessä valvoo tavoiteohjelman noudattamista. Rotuyhdistys (Suomen Pyreneläiset ry) on velvollinen huomioimaan jalostuksen tavoiteohjelman tavoitteet toimintasuunnitelmia laatiessaan. Virallisia terveystutkimuksia seurataan ja niistä julkaistaan yhteenvetoja. Jalostussuositusten täyttyvyyttä seurataan ja harkitaan jalostussuositusten päivitystarvetta.

7. LÄHTEET

Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmä

Ruotsin kennelliiton jalostustietokanta "avelsdata"

Terveempien koirarotujen puolesta - sukusiitosdepressiota ja matadorijalostusta vastaan/

Katariina Mäki ja Tarja Ekman

Ranskan rotuyhdistyksen R.A.C.P julkaisut

8. LIITTEET

Rotumääritelmä osoitteessa:

<http://www.suomenpyrenelaiset.fi/pyreneittenkoira720.pdf>

Luonne- ja käyttäytymiskyselyn kooste löytyy osoitteesta:

http://www.suomenpyrenelaiset.fi/dokumentit/luonne_pyrkoirat_2018.pdf